

Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių įvertinimas

Metodiniai nurodymai mokyklų psychologams

Sigita Girdzijauskienė

Gražina Gintilienė

Dovilė Butkienė

Dalia Nasvytienė

Kęstutis Dragūnevičius

Specialiosios
pedagogikos
ir psichologijos
centras

Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių įvertinimas

Metodiniai nurodymai mokyklų psychologams

Sigita Girdzijauskienė

Gražina Gintilienė

Dovilė Butkienė

Dalia Nasvytienė

Kęstutis Dragūnevičius

Specialiosios
pedagogikos
ir psichologijos
centras

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Specialiosios
pedagogikos ir
psichologijos
centras

Parengta ir išleista įgyvendinant Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro projektą „Mokinių akademinį gebėjimų atpažinimo ir jų ugdymo kokybės plėtra“ (Nr. 09.2.2-ESFA-V-707-01-0001).

A u t o r i a i :

Sigita Girdzijauskienė, Gražina Gintilienė, Dovilė Butkienė,
Dalia Nasvytienė, Kęstutis Dragūnevičius

K a l b o s r e d a k t o r ė

Agnė Bolytė

D i z a i n e r ė

Edita Namajūnienė

Nuotraukos iš www.shutterstock.com

Be rašytinio Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro sutikimo nei visas leidinys, nei atskira šio leidinio dalis negali būti dauginama elektroninėmis arba mechaninėmis priemonėmis, įskaitant ir fotokopijavimą bei protokolavimą, ar kitokiu informacijos saugojimo ar atgaminimo būdu.

ISBN 978-609-454-376-0

© Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, 2018.

Visos teisės saugomos

Turinys

Pratarmė 5

Didelį mokymosi potencialą turintis mokinys 6

Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atpažinimo principai 7

Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atpažinimo tvarka 8

Psichologinis įvertinimas dėl didelių intelektinių gebėjimų ir jų nerealizavimo 19

Literatūra 20

Pratarmė

Remiantis 2015 m. atliktu PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*) tyrimu, Lietuvoje beveik du kartus mažiau bebaigiančių privalomą ugdymą mokinių pasiekė aukščiausius gamtamokslinio raštingumo ir skaitymo gebėjimų lygmenis ir trečdaliu mažiau mokinių – aukščiausius matematinio raštingumo lygmenis, lyginant su EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos) šalių vidurkiu. Nedaug Lietuvos ketvirtokų pasiekia aukščiausių tarptautinį matematikos ir gamtos mokslų pasiekimų lygmenį. Ta pati tendencija galioja ir Lietuvos penkiolikmečių skaitymo gebėjimams, gamtamoksliniam ir matematiniam raštingumui. Išskyrus skaitymo gebėjimų dinamiką, šie rodikliai sumažėjo apytikriai vienu procentu, palyginus su mūsų šalies to paties amžiaus mokleivių 2012 m. duomenimis. Minėti tarptautinių lyginamųjų edukacinių tyrimų duomenys rodo, kad aukščiausiam pasiekimų lygmeniui svarbu skirti kur kas didesnę Lietuvos švietimo sistemos dėmesį. Tikėtina, kad mūsų šalies ugdymo programos labiau orientuotos į vidutinius, o ne aukštus gebėjimus turinčius mokinius. Būtina ieškoti išeities iš tokios padėties. Švietimo ekspertai rekomenduoja, kad ugdymo procese vertėtų daugiau dėmesio skirti mokiniui, ypač galinčiam pasiekti aukščiausių ir aukštą tarptautinius lygmenis, gabumams plėtoti ir gebėjimams ugdyti (Dukynaitė ir kt., 2016). Didelį mokymosi potencialą turinčių vaikų psichoedukacinis įvertinimas – pirmasis žingsnis, nubrėžiantis tinkamą ugdymo kryptį.

Didelį mokymosi potencialą turintis mokiny

Lotyniška žodžio „potencialas“ reikšmė įvardija vidinę jėgą ar galią, kuri gali būti vystoma iki puikaus rezultato ar maksimalios naudos. Edukaciniame kontekste tai reiškia kognityvines ir nekognityvines prielaidas, tikėtinai lemiančias aukštus vaiko pasiekimus, puikius mokymosi rezultatus. Kognityvinių veiksmų grupę reprezentuoja aukštas vaiko intelektualinių gebėjimų lygis, informacijos apdorojimo sparta bei tikslumas, o nekognityviniai veiksniai apima vaiko asmenybės ir emocinio reagavimo savybes, mokymosi aplinkos ypatybes. Heller (2004) nuomone, vaiko gebėjimų plėtotę skatina veiksminga streso įveika, pasiekimų motyvacija, efektyvios mokymosi strategijos, palanki klasės ir šeimos atmosfera.

Austrų psichologai teigia, kad kiekviename asmenyje slypi bendras ar specifinis potencialas tam tikrai sričiai (vok. *begabung*), kurį reikia laiku ir tiksliai atpažinti bei išvystyti (Weilguny ir kt., 2013). Taigi šia prasme teisinga sakyti, kad „kiekvienas vaikas turi gebėjimų“, tačiau psichologai rekomenduoja patikslinti: kokios srities? kokio lygio? kada, kur ir kaip jie išryškėja? Intelektiniai gebėjimai ne visuomet akivaizdūs, nebūtinai pasireiškia aukštais akademiniiais pasiekimais. Daug pasiekti gali ir vidutinių gebėjimų vaikas.

Gebėjimų raidos prognozė yra visada tikimybinė. Kartą atpažinus didelius gebėjimus pravartu nuolat sekti jų lygio dinamiką. Gabių jaunuolių tyrimo pradininkas Termanas (1954) atkreipė dėmesį į tai, kad anksti išryškėjusių didelių intelektualinių gebėjimų ateitis priklauso ir nuo interesų krypties, ir nuo galimybių praktiškai pritaikyti specialius įgūdžius. Matematikai itin gabūs paaugliai ir po 40-ies metų buvo išskirtiniai savo srities ekspertai, tik skyrėsi vyrų ir moterų karjeros trajektorijos (Lubinski ir kt., 2014). Tačiau gali būti ir taip, kad didelių gebėjimų turintis vaikas nevystys savo pajėgumo – tuomet jo išskirtinumas gali ir nepasireikšti (Šimelionienė, 2015). Taigi praktiškai naudinga apie mokymosi potencialą mąstyti vyksmo ar proceso, ne stabilios savybės sąvokomis, ir matyti visumą – vaiko gebėjimų profilį, pažinimo procesų ir emocinio pasaulio sąveiką, mokyklos kultūros ir šeimos prioritetus. Didelis mokinio mokymosi potencialas bus plėtojamas, jei vaikas turės pakankamai aukštą intelektualinių gebėjimų lygį, pasižymės noru bei motyvacija vystyti savo pajėgumus ir jam bus sudarytos sąlygos tai atlikti.

„Didelio mokymosi potencialo“ apibūdinimas šiame leidinyje apima keturias mokinių grupes:

- Talentingus mokslui mokinius, turinčius išskirtinių akademinių pasiekimų.
- Gabius mokinius, kurių intelektualinių gebėjimų lygis yra labai aukštas (individualiai atlikusių standartizuotus intelekto testus intelekto koeficientas yra du standartiniai nuokrypiai ar daugiau nei vidurkis). Tokie vaikai lenkia arba pajėgūs pralenkti panašios patirties ir aplinkos bendraamžius savo vienos ar kelių mokslo sričių akademiniiais pasiekimais (*Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų planas*, 2014). Pastarasis apibūdinimas atskiria du gabių vaikų pogrupius:
 - Gabius ir talentingus mokinius. Jie turi labai aukštą intelektualinių gebėjimų lygį ir pralenkia bendraamžius savo pasiekimais.
 - Gebėjimų nerealizuojančius gabius mokinius. Tai mokymosi sunkumų turintys vaikai, kuriems apribojamos galimybės realizuoti savo gebėjimus įsisavinant Bendrojo ugdymo programą dėl nepalankios kultūrinės, kalbinės, pedagoginės, socialinės ir ekonominės

aplinkos ar susidariusių aplinkybių. Šie mokiniai turi labai aukštą intelektinių gebėjimų lygį, bet nepasižymi aukštais pasiekimais (*Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo*, 2011).

- Mokiniai, kurie, mokytojų nuomone, pasižymi didelį mokymosi potencialą rodančiomis savybėmis, tačiau neturinčius išskirtinių akademinį pasiekimų ir intelektinių gebėjimų.

Psichoedukacinio įvertinimo tikslai ir principai

Psichoedukacinis įvertinimas yra skirtas mokinio ugdymosi poreikiams ir galimybėms nustatyti, siekiant parinkti tinkamą ugdymo formą, ar suteikti reikiamą pagalbą ir taip padėti realizuoti turimą mokinio potencialą.

Psichoedukacinis įvertinimas turėtų būti grindžiamas keliais pagrindiniais principais, kurie sietini su nuostatomis, įtvirtintomis *Psichologų profesinės etikos kodekse* (Lietuvos psichologų sąjunga, 2017) ir *Pedagogų etikos kodekse* (LR Švietimo ir mokslo Ministro įsakymas 2018-06-11 Nr. V-561). Naudojant testus kaip vieną iš pagrindinių psichologinio įvertinimo metodų, siekiant nustatyti ir atpažinti didelį vaikų mokymosi potencialą, svarbu laikytis standarto, kurį apibrėžia *Testų naudojimo reglamentas* (Lietuvos psichologų sąjunga, 2014). Reglamentas taikytinas visoms standartizuotoms įvertinimo procedūroms tose situacijose, kai ketinimas įvertinti žmogų yra reikšmingas, o neteisingai atlikta procedūra gali padaryti tiesioginės ar netiesioginės asmeninės žalos individui (pvz., neteisingai įvertinant programų ar intervencijos veiksmingumą, netiksliai atliekant diagnostinį ar specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimą). Pasirenkant atrankos ar atpažinimo standartizuotus instrumentą (-us) reikėtų vadovautis testų psichometrinėms charakteristikoms keliamais reikalavimais, kurie detalai aprašyti EFPA testų peržiūrai skirtame modelyje (*EFPA Review Model for the Description and Evaluation of Psychological and Educational Tests, European Federation of Psychologists Associations, 2013*)

Principai, kurių svarbu laikytis atliekant psichologinį įvertinimą, yra:

- 1. Lygių galimybių.** Visi mokiniai, nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, rasės, tautybės, kalbos, gyvenamosios vietos, socialinės padėties, akademinį pasiekimų, mokymosi ar kitų negalių lygio, turi būti siunčiami pas specialistus potencialiems gebėjimams nustatyti, o atitinkantys tam tikrus gabaus arba talentingo vaiko kriterijus, įtvirtintus šalies švietimo sistemoje, turi vienodas galimybes būti priskirti gabių ir (arba) talentingų vaikų grupei.
- 2. Atsakomybės.** Vykdamas didelį mokymosi potencialą turinčių vaikų atranką turi būti laikomasi nuostatos, jog geriau suklysti pozityviai (atrinkti daugiau, nei vėliau patvirtinama) nei negatyviai (neatrinkti tų vaikų, kurie turi išskirtinai didelius gebėjimus). Prieš pradėdami didelį mokymosi potencialą turinčio vaiko atrankos procedūrą mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai turi būti susipažinę su šių vaikų ugdymo galimybėmis ir formomis, kad galėtų parinkti vaikui tokią ugdymo programą, kuri padėtų realizuoti jo išskirtinius gebėjimus ir gabumus. Didelį mokymosi potencialą turinčių vaikų įvertinimą atliekantys specialistai kartu prisiima atsakomybę už etišką instrumentų, skirtų jų atrankai ir atpažinimui, naudojimą. Procedūros ir įvertinimo instrumentai turi būti parinkti atsižvelgiant į įvertinimo tikslus. Suprasdami savo

kompetencijos ribas bei taikymo galimybes specialistai atsako už tai, kad pasirinkti metodai ir instrumentai yra techniškai parengti (psichometrinės instrumentų charakteristikos užtikrina matavimų patikimumą ir validumą), atitinka įvertinimo tikslus ir šių instrumentų naudotojams užtenka kompetencijos ne tik laikytis instrumentų taikymo procedūros, bet ir interpretuoti gautus įvertinimo rezultatus bei dalyvauti priimant sprendimus dėl tolesnio gabaus ir talentingo vaiko ugdymo. Jei įvertinimui naudojami standartizuoti testai, įvertinimą atliekantys specialistai užtikrina saugų testų medžiagos ir surinktų duomenų tinkamą laikymą ir saugojimą.

- 3. Dinamiškumo ir tęstinumo.** Įvertinant vaikus atsižvelgiama į didelių intelektinių gebėjimų bei akademinių pasiekimų raišką skirtingame amžiuje ir pokyčius (teigiamą kitimą, kai požymių išraiška stiprėja, bei neigiamą kitimą, kai požymių išraiška silpnėja). Mokinio pasiekimai periodiškai vertinami, vykdam pasiekimų stebėseną, pripažįstant ir kitų specialistų atliktą vertinimą. Įvertinimas yra prasmingas tik tada, kai juo yra užtikrinamas vaiko tolesnis ugdymas, atsižvelgiant į mokinio galias ir aplinkos galimybes. Todėl didelį mokymosi potencialą turinčio vaiko įvertinimas turėtų apimti ne vien atpažinimą, bet ir ugdymą.
- 4. Teisingumo.** Pripažįstama mokinių ugdymosi poreikių įvairovė, atsižvelgiama į kiekvieno mokinio socialinės, kultūrinės aplinkos ypatumus ir užtikrinamas nešališkumas vertinant kiekvieno mokinio pasiekimus ir pažangą, ugdymosi poreikius. Visiems vaikams turi būti taikomi vienodi vertinimo kriterijai, o įvertinimui būtina naudoti nešališkus, t. y. vaiko amžiui, kalbai, kultūrai tinkamus ir vaiko galimybes atitinkančius instrumentus. Visiems vaikams turi būti sudaromos tinkamos testavimo sąlygos ir įvertinimo procesas pritaikomas vaikams, turintiems negalią. Instrumentai ir procedūros turi būti patikimi, jų validumas patvirtintas ir atitinkantis įvertinimo tikslus.
- 5. Objektivumo.** Vertinant vaiką būtina atsižvelgti į matavimo klaidas, atsirandančias dėl informacijos šaltinio patikimumo, dėl nevienodų tyrimo ar stebėjimo sąlygų. Jei vaiko gebėjimus ir gabumus patvirtina tyrimo duomenys gauti iš dviejų ar daugiau šaltinių, naudojant įvairius tyrimo instrumentus, tai tyrimo rezultatus galima pateikti apibendrintai ir, tikėtina, kad jie yra patikimi. Ypač jei atsižvelgta į visus veiksnius, galėjusius lemti matavimo klaidas. Taip pat svarbu užtikrinti, kad būtų naudojami validūs instrumentai. Planuojant, atliekant įvertinimą ir interpretuojant gautus rezultatus bei darant išvadas vadovautis visuminiu požiūriu į vertinamą vaiką ir integruoti skirtingais instrumentais iš įvairių šaltinių surinktą informaciją.
- 6. Veiksmingumo.** Atpažinimo procedūra ir tikslas bei rekomenduojamos ugdymo formos turi atitikti turimus finansinius, žmogiškuosius ir laiko išteklius.

Gabių ir talentingų mokslui vaikų įvertinimo praktika priklauso ne tik nuo šalies švietimo politikos prioritetų ir gabaus vaiko apibrėžimo, įtvirtinto šalies švietimo sistemoje, bet ir nuo įvertinimo tikslų. Bendrasis intelektualiai gabaus ir (ar) talentingo vaiko įvertinimo **tikslas** – didelių intelektinių gebėjimų lygio ir aukštų pasiekimų vaikų ugdymosi poreikių ir galimybių nustatymas siekiant parinkti jam tinkamą ugdymo formą ar suteikiant reikiamą pagalbą ir tokiu būdu padėti realizuoti turimą vaiko potencialą.

Įvertinimo tikslai:

- 1. Atrankos,** kai vykdoma vaikų paieška laikantis nuostatos, kad geriau suklysti pozityviai (atrinkti daugiau, nei vėliau patvirtinama) nei negatyviai (neatrinkti tų vaikų, kurie turi aukštus gebėjimus).

2. **Atpažinimo (diagnostiniai)**, siekiant priskirti mokinį vienai iš išskirtinių grupių, kurias apibūdina švietimo dokumentuose įtvirtinti kriterijai, bei išsiaiškinti vaiko individualias galias ir esamus sunkumus ar (ir) rizikos veiksnius, padedančius parinkti tinkamą ugdymo formą arba planuoti pedagoginę psichologinę pagalbą savo gebėjimų nerealizuojantiems mokiniams.
3. **Intervenciniai (ugdymo)**, kai, remiantis įvertinimo rezultatais, mokiniui parenkama tinkamiausia ugdymo programa, grindžiamas psichologinės ir pedagoginės pagalbos, padėsiančios realizuoti turimą vaiko potencialą, reikalingumas bei stebėseną įvertinamas tokios pagalbos veiksmingumas.

Kai įvertinimas vykdomas atrankos tikslais, atrankoje dalyvauja visi klasėje besimokantys vaikai, kurių tėvai (globėjai) raštiškai patvirtino savo sutikimą dėl vaiko įvertinimo. Naudojami įvairūs kiekybiniai ir kokybiniai atrankos būdai (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Atrankai naudojamos kokybinės ir kiekybinės analizės rodikliai ir instrumentai

	Kokybiniai	Kiekybiniai
Rodikliai	Mokytojo nuomonė Tėvų / globėjų nuomonė Bendraamžių nuomonė Paties vaiko nuomonė	Vaiko mokymosi rezultatai Konkursinės veiklos rezultatai Standartizuotų testų rezultatai Kiti vaiko veiklos produktai
Instrumentai	Klausimynai ir rangavimo skalės Nominavimo metodai	Grupiniai intelekto testai Grupiniai kūrybiškumo testai Grupiniai pasiekimų testai

Psichologinis įvertinimas **diagnostiniais (atpažinimo) ir ugdymo (intervencijos)** tikslais – sisteminė procedūra, padedanti suprasti daug pasiekiančio ar pasieksiančio vaiko poreikius, siekiant nubrėžti tinkamą jam ugdymo ar pagalbos kryptį. Ugdymas turi atliepti tokių vaikų išskirtines reikmes, pasiūlyti iššūkius aukštam intelekto ir kūrybos potencialui. Vaiko psichologinis įvertinimas sudėtingas procesas, nes jame dalyvauja keli asmenys (tėvai, mokytojai, vaikas). Remiantis visų jų pateikta informacija, reikia priimti sprendimą dėl parenkamos ugdymo programos arba pagalbos, kai mokinio dideli intelektualiniai gebėjimai yra nerealizuojami arba jei tokiam vaikui diagnozuotas sutrikimas (sunkumas) ir jis turi specialiųjų ugdymosi poreikių.

Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atrankos tvarka

Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atrankos tvarka yra tyrimu grįstas, daugiapakopis planas, kai, sujungiant kelis informacijos šaltinius apie vaiką, priimamas sprendimas dėl jo tolesnio ugdymo ar pagalbos. Atrinkus didelį mokymosi potencialą turinčius mokinius, jiems turėtų būti siūlomi lietuvių kalbos, matematikos, gamtos mokslų moduliai ar kiti užsiėmimai žinioms gilinti ir plėsti. Nustačius, jog didelį mokymosi potencialą turintis mokinys savo gebėjimų nerealizuoja, turėtų būti

išsiaiškintos nerealizavimo priežastys ir numatoma psichologinė, pedagoginė ar kitokia pagalba. Didelį mokymosi potencialą turinčių vaikų atranka vyksta mokykloje. Ją vykdo Vaiko gerovės komisija, psichologas ir vaiko mokytojas (mokytojai).

Sprendimas ir siūlymas rinktis modulį priimamas remiantis:

- vaiko pasiekimais;
- vaiko intelektualiais gebėjimais;
- vaiko mokymosi veiklos ir asmeninėmis savybėmis.

2 lentelėje pateikiamas sričių, jas matuojančių instrumentų ir rodiklių sąrašas.

2 lentelė. Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atrankos ir atpažinimo sričių, instrumentų ir rodiklių sąrašas

Sritis	Instrumentai	Rodikliai	Vykdantis specialistas
Pasiekimai	Nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas (NMPP) (2, 4, 6 klasėms)	Kognityvinių gebėjimų grupių arba vertinimo kriterijų įverčiai	Mokytojai, Vaiko gerovės komisija
	Mokinio metiniai pasiekimai (2–4 klasėms)	Lietuvių kalbos, matematikos, pasaulio pažinimo pasiekimų lygiai	Mokytojas
	Mokinio metiniai pasiekimai (5–7 klasėms)	Lietuvių kalbos, matematikos, gamtos ir žmogaus / biologijos / chemijos, fizikos pažymiai	Mokytojai
Intelektiniai gebėjimai	Cattell fluidinio intelekto testas (CFT 20-R) (2–8 klasėms)	Intelekto koeficientas	Psichologas
	Wechslerio intelekto skalė vaikams – trečiasis leidimas (WISC-III) (2–5 klasėms, t. y. jaunesniems nei 12 metų ir 6 mėnesiai)	Bendrųjų, Verbalinių, Neverbalinių gebėjimų intelekto koeficientai	Psichologas
	Berlyno intelekto struktūros testas jaunuoliams: gabumų ir ypatingų gabumų atpažinimas (BIS-HB) (6–8 klasėms, t. y. vyresniems nei 12 metų ir 6 mėnesiai)	Bendrojo intelekto, Samprotavimo, Apdorojimo greičio, Atminties, Kūrybiškumo, Verbalinių, Matematinų, Vizualinių gebėjimų įverčiai	Psichologas
Mokymosi veiklos ir asmeninės savybės	Vaiko gabumų rangavimo klausimynas (2–4 klasėms, <i>Mokytojo versija</i>) 1 priedas	Klausimyno bendras įvertis	Mokytojas
	Vaiko gabumų rangavimo klausimynas (5–8 klasėms, <i>Mokytojo versija</i>) 2 priedas	Klausimyno bendras įvertis	Lietuvių kalbos, matematikos mokytojai
	Mokinių nominavimo anketa (2–4 klasėms) 3 priedas	Vaiko nominavimo anketos bendras įvertis	Mokytojas

Mokymosi veiklos ir asmeninės savybės	Mokinių nominavimo anketa (5–8 klasėms) <i>4 priedas</i>	Vaiko nominavimo anketos bendras įvertis	Lietuvių kalbos, matematikos mokytojai
	Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimynas (2–4 klasėms) <i>5 priedas</i>	Gebėjimų nerealizavimo rizikos veiksnių, gabumų požymių skalių įverčiai	Mokytojas
	Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimynas (5–8 klasėms) <i>6 priedas</i>	Menki mokymosi gebėjimų, elgesio problemų, gabumų požymių, žemo savo gebėjimų vertinimo skalių įverčiai	Lietuvių kalbos, matematikos mokytojai
	Vaiko gabumų rangavimo klausimynas (2–4 klasėms, <i>Tėvų versija</i>) <i>7 priedas</i>	Klausimyno bendras įvertis	Tėvai (globėjai)
	Vaiko gabumų rangavimo klausimynas (5–8 klasėms, <i>Tėvų versija</i>) <i>8 priedas</i>	Klausimyno bendras įvertis	Tėvai (globėjai)

Pastaba. Klausimynai ir jų aprašymai pateikiami prieduose.

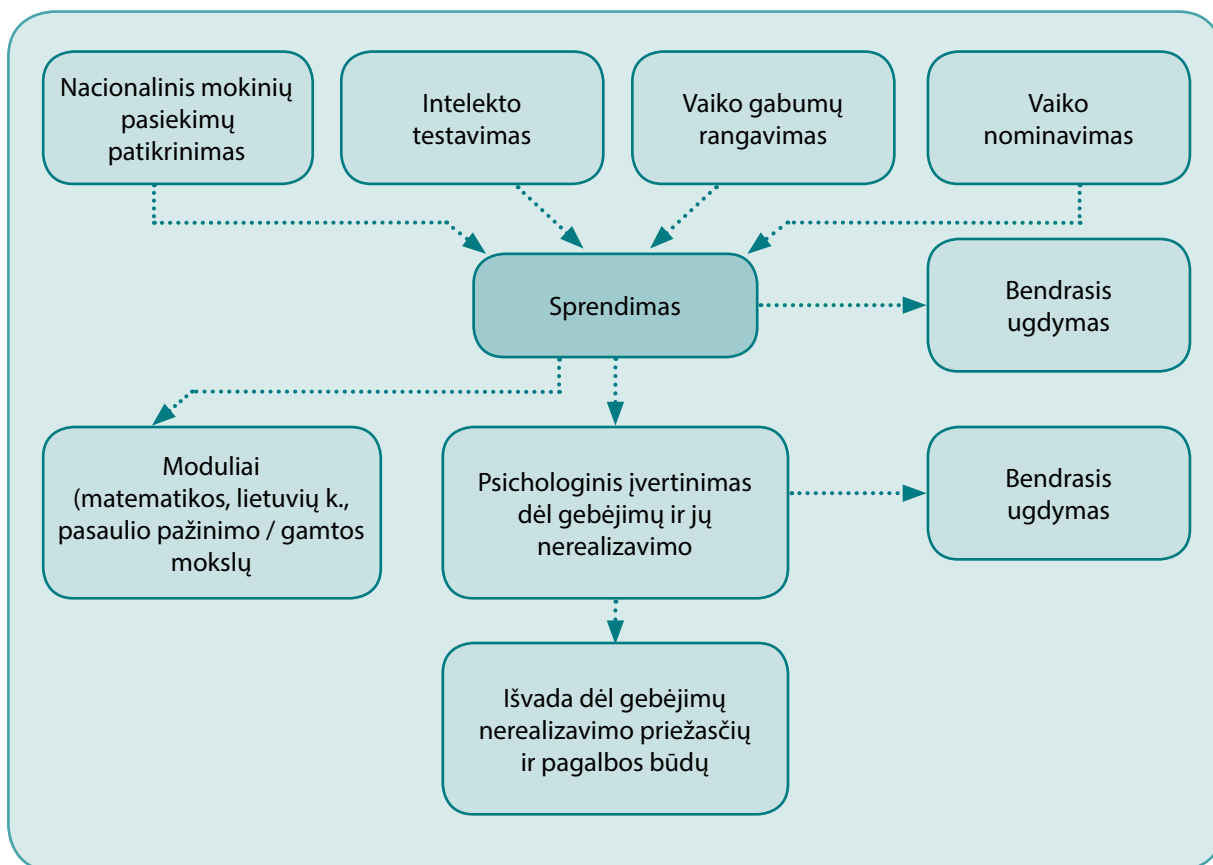
Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atrankos procedūra

Procedūra skirta mokiniams, turintiems tikėtina didelį mokymosi potencialą, atrinkti. Jeigu ugdymo įstaigos mokymo sutartyje nėra nurodyta, jog tėvai (globėjai) privalo leisti mokiniui dalyvauti ugdymo įstaigos organizuojamuose tyrimuose, pasiekimų vertinimuose, vaiko atrankos procedūra pradedama tik gavus tėvų (globėjų) sutikimą. Atrankoje dalyvauja visi klasėje besimokantys vaikai. Atrankos procedūrą rekomenduojama pradėti ne anksčiau nei antros klasės pabaigoje dėl kelių priežasčių: pirmoje klasėje vyksta vaiko adaptacija mokykloje, dėl sunkesnės adaptacijos pirmaisiais metais gali neišryškėti vaiko gebėjimai, atrankai reikalingas Nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas, pradedamas vykdyti antroje klasėje, atrankoje taikomi kriterijai buvo nustatyti 2–8 klasių mokiniams.

Mokykloje priėmus sprendimą vykdyti didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių, kuriems rekomenduojama dalyvauti praturtintose ugdymo programose, atranką, mokslo metų pabaigoje apie kiekvieną vaiką surenkama tokia informacija:

- Cattell fluidinio intelekto testo (CFT 20-R) IQ balas.
- Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo (NMPP) matematikos (2, 4, 6 klasėse), skaitymo (2, 4, 6 klasėse), rašymo (2, 4, 6 klasėse), pasaulio pažinimo (4 klasėje) mokinių surinktų taškų dalis procentais pagal kognityvinių gebėjimų (4, 6 klasių Rašymo vertinimo kriterijų) grupes.
- Metiniai mokinio pasiekimai.
- Vaiko gabumų rangavimo klausimynų rezultatas.
- Mokinių nominavimo anketos rezultatas.

Mokykloje vykdoma atranka turi remtis visų sričių atrankos kriterijais. Apibendrinta atrankos schema pateikta 1 pav.

1 pav. Apibendrinta atrankos schema

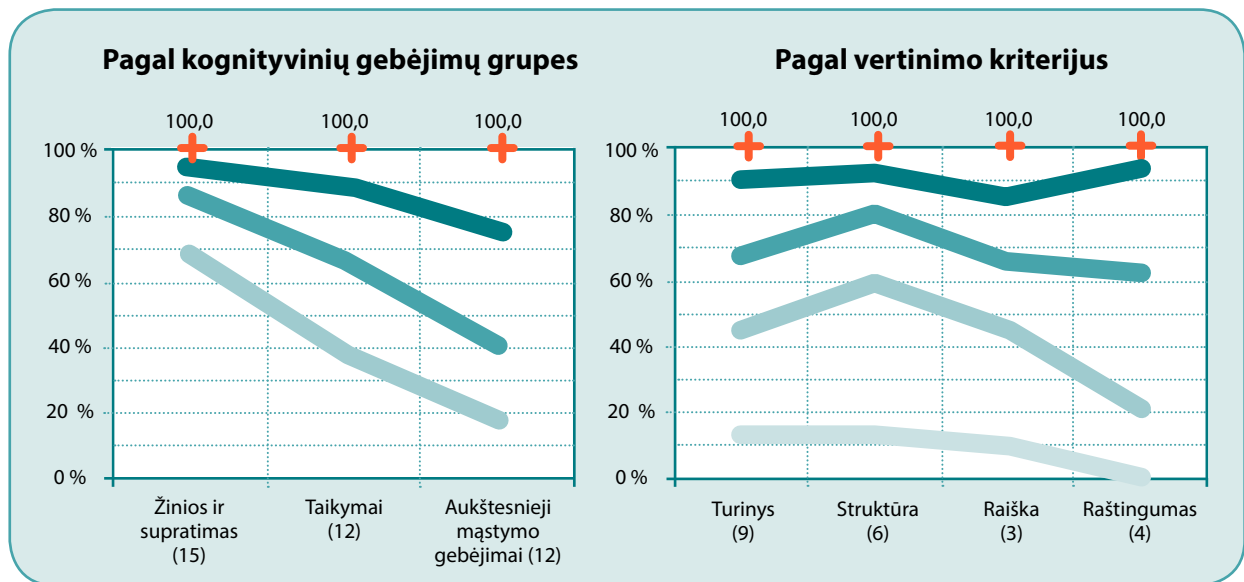
Didelį mokymosi potencialą turintiems mokiniams galima parinkti modulius remiantis skirtingais informacijos šaltiniais. Be to, dėl skirtingos vertinimo sistemos bei instrumentų suskaičiuotų įverčių skirtingo amžiaus vaikams 2–4 klasėse ir 5–8 klasėse skiriasi atrankos ir sprendimo priėmimo procedūra.

Pirmiausia aptarsime didelį potencialą turinčių mokinių atrankos ir sprendimo priėmimo procedūrą pradinėse klasėse.

Didelį mokymosi potencialą turinčių 2–4 klasės mokinių atranka ir modulių parinkimas

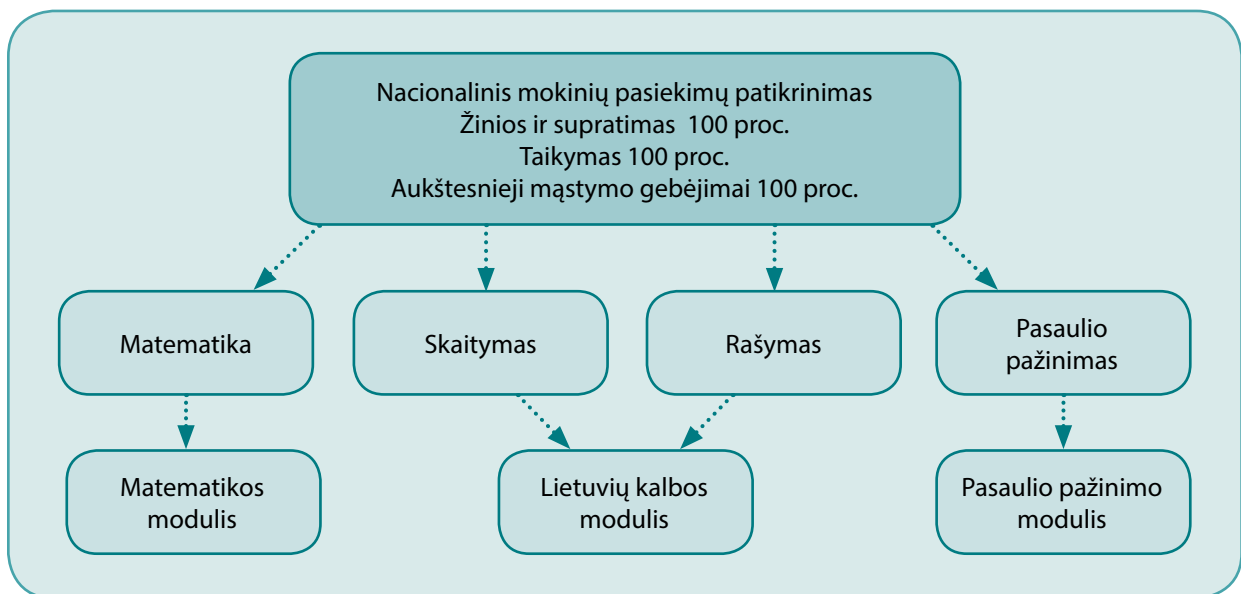
- 1) Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatų naudojimas atrankai. Jeigu mokinys, atlikdamas NMPP, surenka matematikos, skaitymo ar pasaulio pažinimo 100 proc. taškų pagal visas kognityvinių gebėjimų grupes (Žinios ir supratimas, Taikymas, Aukštesnieji mąstymo gebėjimai), jam turėtų būti parenkamas atitinkamas modulis. Kadangi rašymo sričiai taškai skiriami pagal turinio, struktūros, raiškos ir raštingumo vertinimo kriterijus, mokinys turi surinkti 100 proc. taškų pagal visus kriterijus, kad jam būtų siūloma rinktis lietuvių kalbos modulį.

2 pav. pateikiami NMPP mokinio ataskaitos kognityvinių gebėjimų grupių ir vertinimo kriterijų pavyzdžiai.

2 pav. NMPP mokinio ataskaitos kognityvinių gebėjimų grupių ir vertinimo kriterijų pavyzdžiai

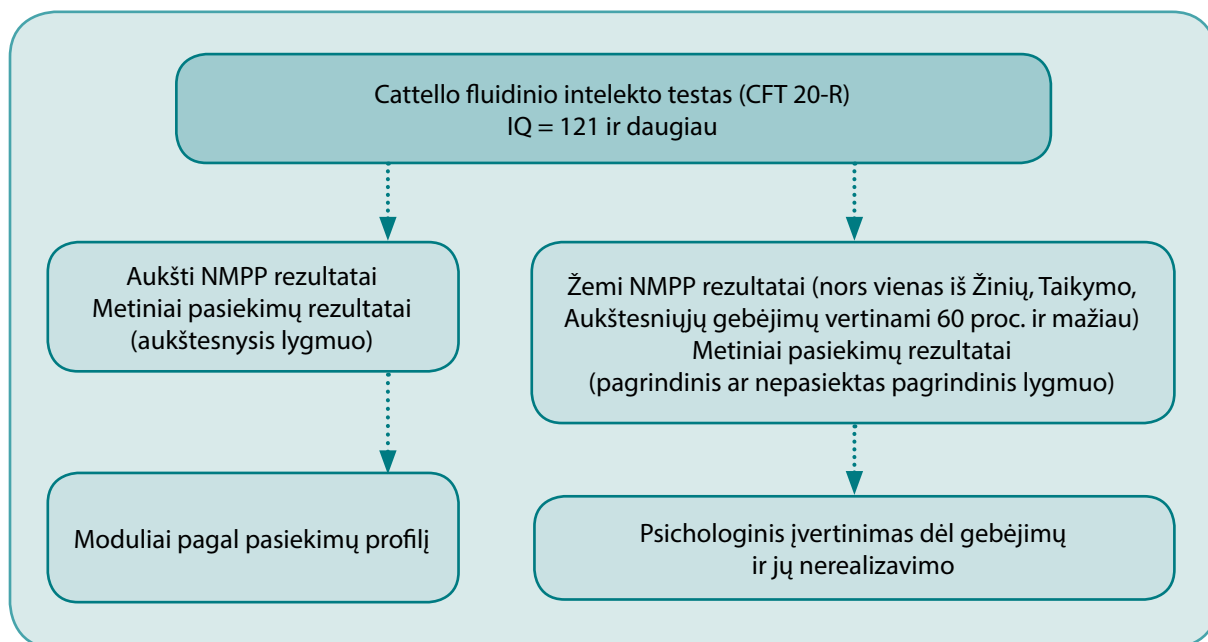
3 pav. pateikiama Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatų naudojimo atrankai schema.

3 pav. Atrankos schema pagal Nacionalinį mokinių pasiekimų patikrinimą

2) Intelektinių gebėjimų atskirties įverčių naudojimas atrankai (žr. 4 pav.). Taikant nustatytus CFT 20-R atskirties įverčius didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atrankai svarbu tinkamai pasirinkti mokinio amžių atitinkantį atskirties įvertį. Jei mokinio amžius yra nuo 8 m. 1 mėn. 0 d. iki 11 m. 6 mėn. 30 d., atskirties įvertis yra 121. Mokiniui, atlikus CFT 20-R testą ir nustatčius intelekto įvertį 121 ir didesnį, toliau vertinami jo mokykliniai pasiekimai, siekiant tiksliai parinkti tinkamiausią (-ius) modulį (-ius). Vaikui siūloma rinktis atitinkamos srities modulį tuo atveju, jeigu jo Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai yra aukšti, t. y. visų atitinkamo dalyko kognityvinių gebėjimų grupių (Matematikos, Skaitymo, Pasaulio pažinimo) ar

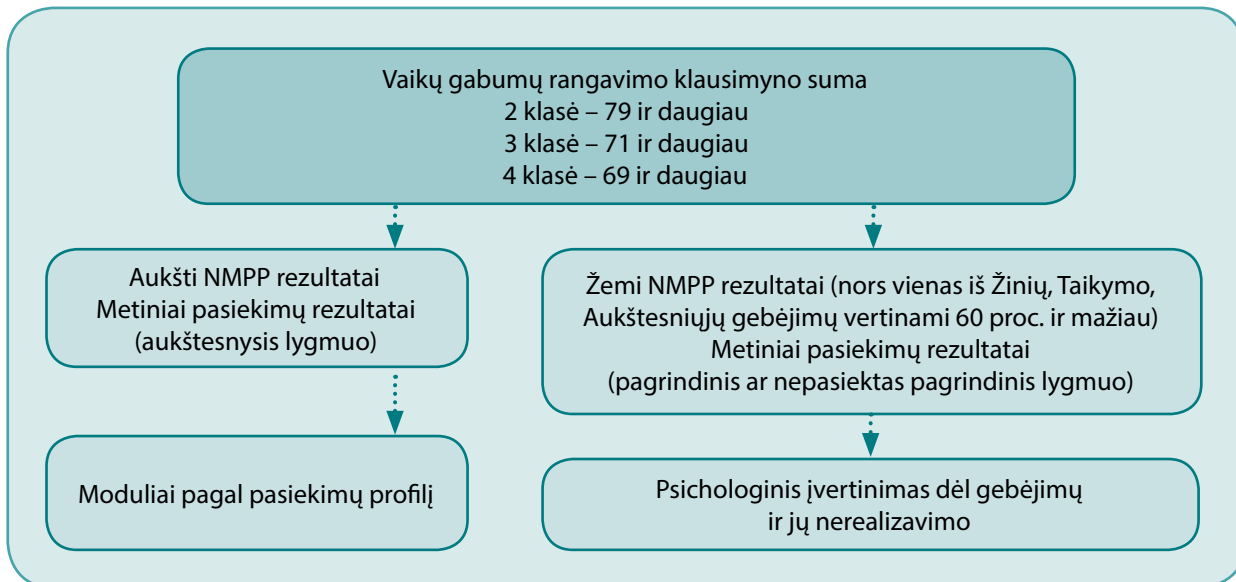
vertinimo kriterijų (Rašymo) surinktų taškų procentas yra didesnis nei 60, arba metiniai pasiekimai vertinami aukštesniu lygmeniu. Pvz., mokinys, atlikęs CFT 20-R testą, surinko 123 IQ balus. Jo NMPP Skaitymas pagal kognityvinių gebėjimų grupes buvo įvertintas taip: Žinios ir supratimas 100 proc., Taikymas 84 proc., Aukštesnieji mąstymo gebėjimai 65 proc. Nors mokytojas lietuvių kalbą įvertino pagrindiniu lygmeniu, tokiam mokiniui būtų rekomenduojama lankyti lietuvių kalbos modulį.

4 pav. Atrankos schema pagal intelektinių gebėjimų įvertinimą

Mokinys, kurio intelekto įvertis yra 121 ir didesnis, o NMPP visų dalykų kognityvinių gebėjimų grupių arba vertinimo kriterijų (Rašymas) rezultatai vertinami 60 proc. ir mažiau arba jo metiniai pasiekimai vertinami pagrindiniu ar nepasiektu pagrindiniu lygiu, yra siunčiamas detalesniam įvertinimui. Tikėtina, kad toks mokinys nerealizuoja savo gebėjimų. Todėl psichologas turėtų atlikti išsamų intelektinių gebėjimų įvertinimą, kitus tyrimus, o mokytojui derėtų užpildyti Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimyną. Tai padėtų nustatyti mokinio gebėjimų nerealizavimo priežastis, parengti tinkamus pagalbos būdus ir teikti rekomendacijas dėl ugdymo modulio tikslingumo.

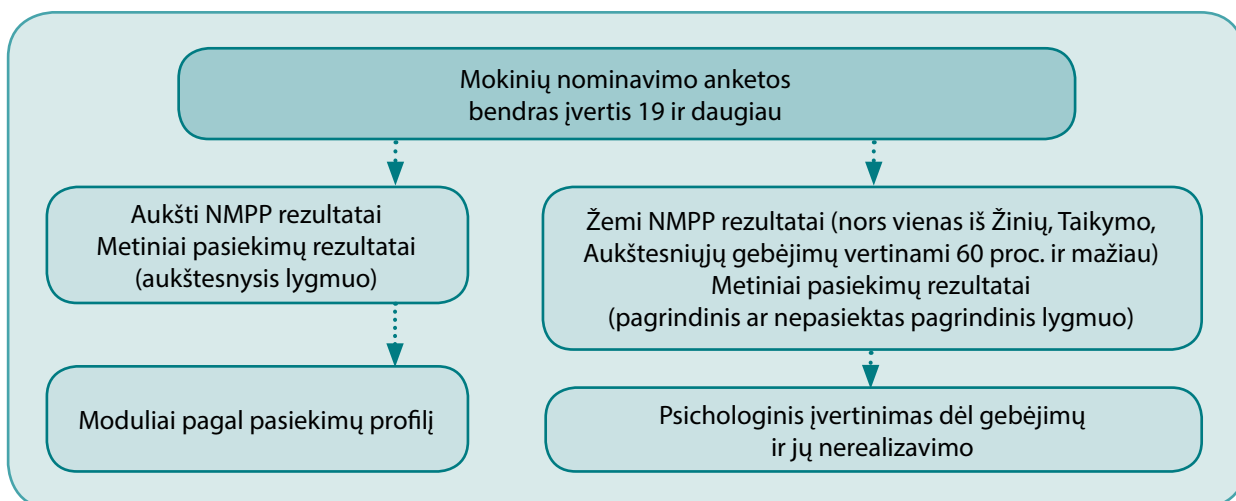
- 3) Vaiko gabumų rangavimo naudojimas atrankai (žr. 5 pav.). Mokytojui užpildžius apie mokinį Vaiko gabumų rangavimo klausimyną, skirtą 1 – 4 klasės mokiniams (1 priedas), ir susumavus jo rezultatus, gaunamas bendras klausimyno įvertis. Jeigu 2 klasės mokinys surenka 79 ir daugiau balų, 3 klasės – 71 ir daugiau, o 4 klasės 69 ir daugiau balų, toliau vertinami jo mokykliniai pasiekimai, siekiant tiksliai parinkti tinkamiausią (-ius) modulį (-ius). Vaikui siūloma rinktis atitinkamos srities modulį tuo atveju, jeigu jo Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai yra aukšti, t. y. visų atitinkamo dalyko kognityvinių gebėjimų grupių (Matematikos, Skaitymo, Pasaulio pažinimo) ar vertinimo kriterijų (Rašymo) surinktų taškų procentas yra didesnis nei 60, arba metiniai pasiekimai vertinami aukštesniu lygmeniu.

5 pav. Atrankos schema pagal vaiko gabumų rangavimą

Mokinys, kurio Vaikų gabumų rangavimo klausimyno suma lygi arba viršija numatytą atskirties įvertį, o NMPP visų dalykų kognityvinių gebėjimų grupių arba vertinimo kriterijų (Rašymas) rezultatai vertinami 60 proc. ir mažiau arba jo metiniai pasiekimai vertinami pagrindiniu ar nepasiektu pagrindiniu lygiu, yra siunčiamas detalesniam įvertinimui. Tikėtina, kad tokiam vaikui tinkama bendrojo ugdymo programa arba mokinys nerealizuoja savo gebėjimų. Kaip ir ankstesniu atrankos atveju, pagal intelektualius gebėjimus tokiam mokiniui turi būti nustatytos gebėjimų nerealizavimo priežastys, numatyta pagalba ir teikiamos rekomendacijos dėl ugdymo modulio tikslingumo.

- 4) Vaiko nominavimo naudojimas atrankai (6 pav.). Mokytojas užpildo klasės Mokinių nominavimo anketą ir suskaičiuoja mokinio bendrą įvertį (3 priedas). Jeigu vaiko bendras įvertis yra 19 ir daugiau balų, toliau vertinami jo mokykliniai pasiekimai, siekiant tiksliai parinkti tinkamiausią (-ius) modulį (-ius). Vaikui siūloma rinktis atitinkamos srities modulį tuo atveju, jeigu jo Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai yra aukšti, t. y. visų atitinkamo dalyko kognityvinių gebėjimų grupių (Matematikos, Skaitymo, Pasaulio pažinimo) ar vertinimo kriterijų (Rašymo) surinktų taškų procentas yra didesnis nei 60, arba metiniai pasiekimai vertinami aukštesniu lygmeniu.

6 pav. Atrankos schema pagal vaiko nominavimą

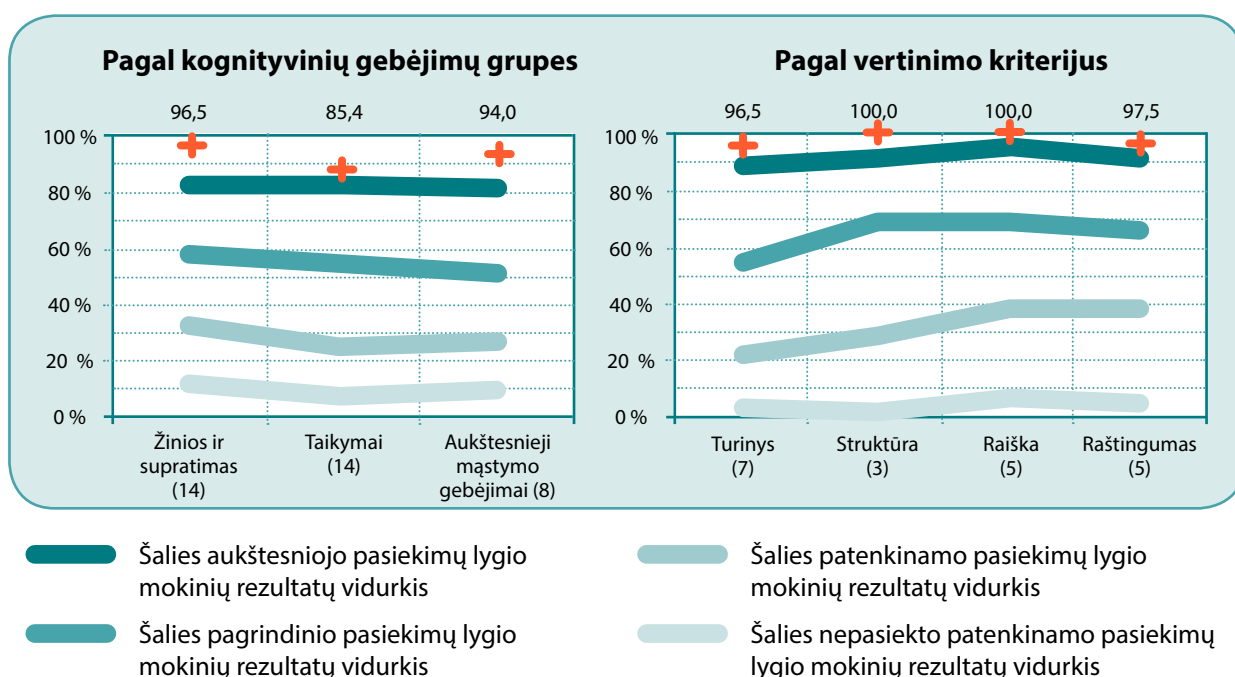
Mokiny, kurio Mokinių nominavimo anketos bendras įvertis yra 19 ir daugiau, o NMPP visų dalykų kognityvinių gebėjimų grupių arba vertinimo kriterijų (Rašymas) rezultatai vertinami 60 proc. ir mažiau arba jo metiniai pasiekimai vertinami pagrindiniu ar nepasiektu pagrindiniu lygiu, yra siunčiamas detalesniam įvertinimui. Tikėtina, kad toks mokiny nerealizuoja savo gebėjimų. Kaip ir ankstesniais atrankos atvejais, tokiam mokiniui turi būti nustatytos gebėjimų nerealizavimo priežastys, numatyta pagalba ir teikiamos rekomendacijos dėl ugdymo modulio tikslingumo.

Didelį mokymosi potencialą turinčių 5–8 klasės mokinių atranka ir modulių parinkimas

Kaip ir pradinėse klasėse, mokiniui moduliai gali būti parenkami pagal tuos pačius 4 būdus: Nacionaliniu mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai, intelekto įvertinimas, mokytojų atliekamas vaikų gabumų rangavimas ir nominavimas. 5–8 klasės didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atrankoje dalyvauja didesnis mokytojų skaičius. Vaiko gabumų rangavimo klausimyną bei Mokinių nominavimo anketą turėtų pildyti atrankoje dalyvaujančių mokinių lietuvių kalbos mokytojas ir matematikos mokytojas. Pageidautina, kad informaciją apie mokinius galėtų pateikti ir gamtos mokslų mokytojas. Svarbu, kad informaciją teikiantis mokytojas mokinį būtų mokęs ne mažiau nei vieną semestrą.

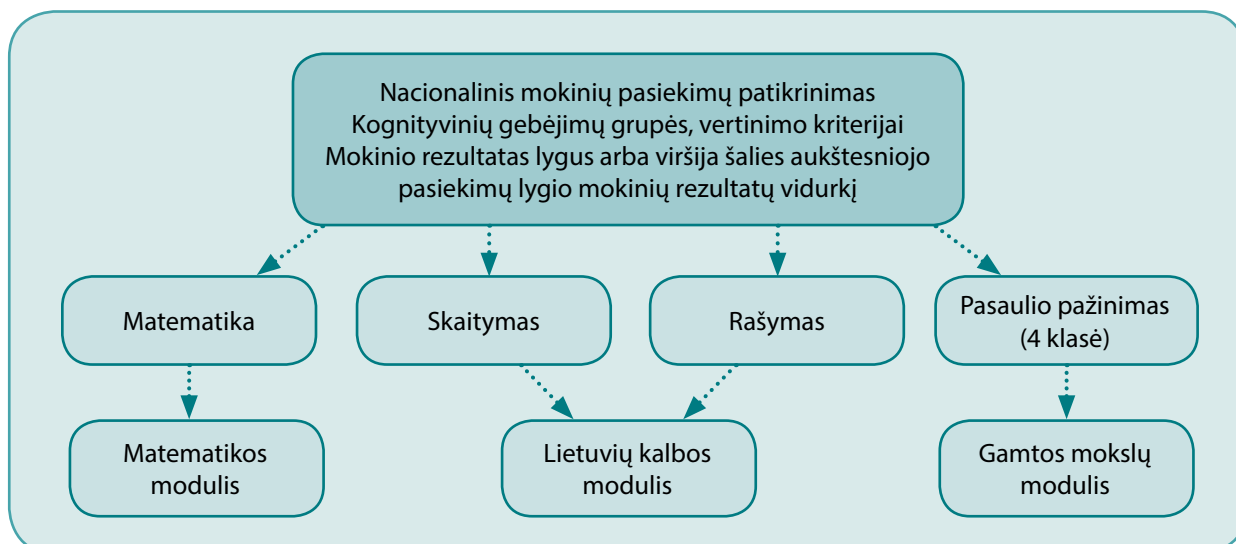
- 1) Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatų naudojimas atrankai. Jeigu mokiny, atlikęs NMPP, surinko matematikos ir skaitymo taškų procentą pagal visas mokinio ataskaitoje pateikiamas kognityvinių gebėjimų grupes lygų ar viršijantį šalies aukštesniojo pasiekimų lygio mokinių rezultatų vidurkį, jam turėtų būti siūlomas atitinkamas modulis. Kadangi rašymo sričiai taškai skiriami pagal turinio, struktūros, raiškos ir raštingumo vertinimo kriterijus, mokiny turi surinkti taškų procentą lygų ar viršijantį šalies aukštesniojo pasiekimų lygio mokinių rezultatų vidurkį pagal visus kriterijus, kad būtų pasiūlyta rinktis lietuvių kalbos modulį.

7 pav. pateikiami NMPP mokinio ataskaitos kognityvinių gebėjimų grupių ir vertinimo kriterijų pavyzdžiai.

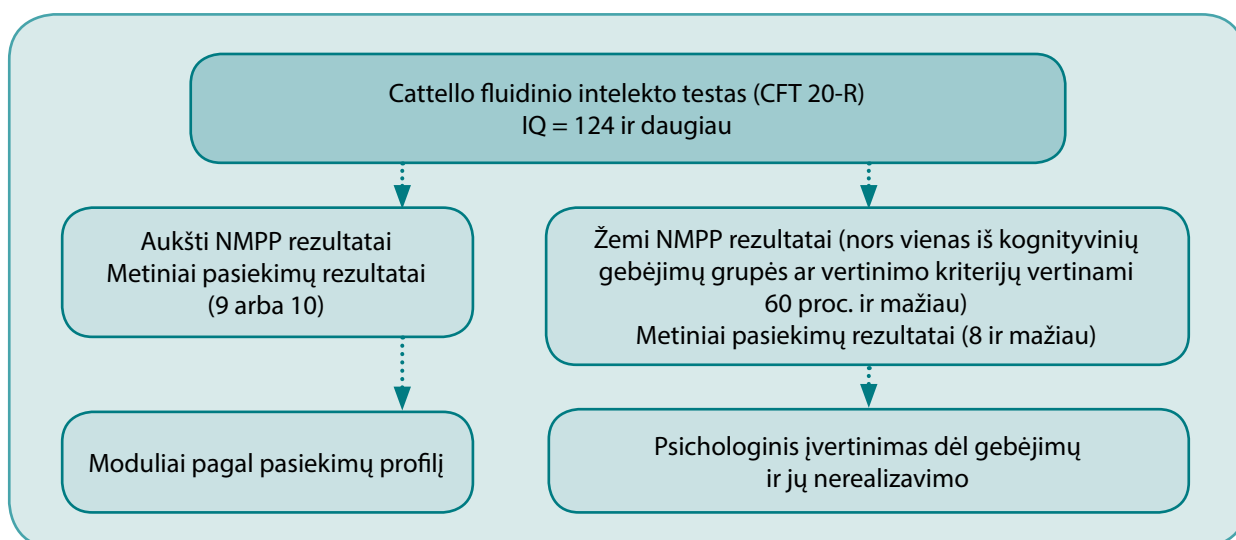
7 pav. NMPP mokinio ataskaitos kognityvinių gebėjimų grupių ir vertinimo kriterijų pavyzdžiai

8 pav. pateikiama atrankos schema pagal Nacionalinį mokinių pasiekimų patikrinimą.

8 pav. Atrankos schema pagal Nacionalinį mokinių pasiekimų patikrinimą

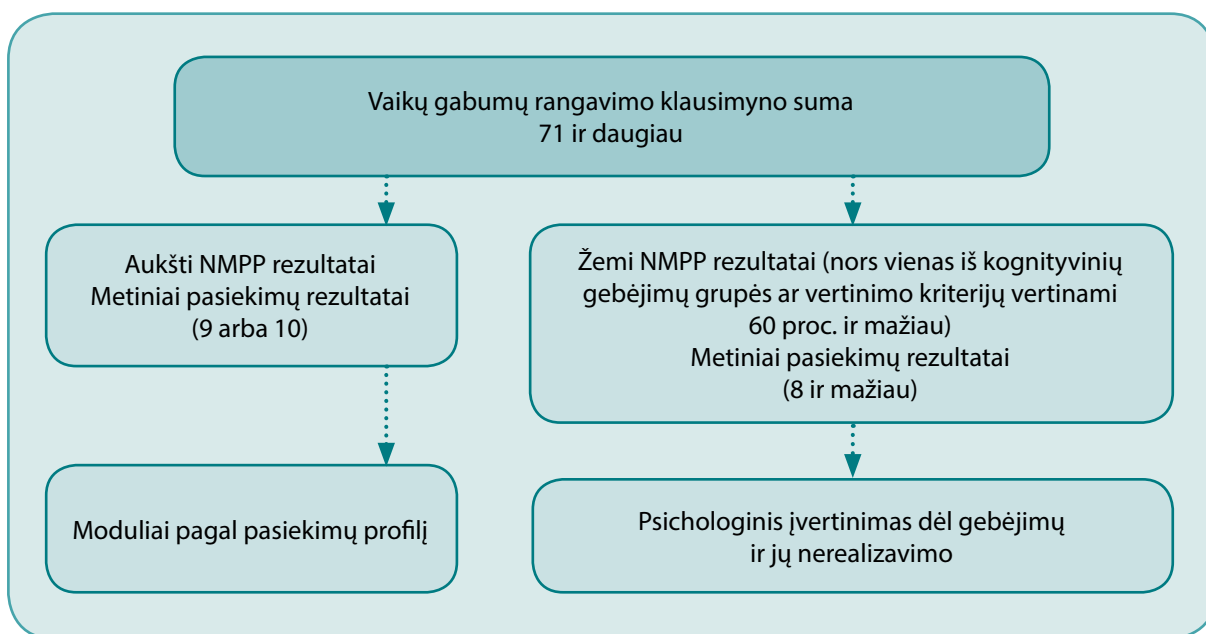
2) Intelektinių gebėjimų įverčių naudojimas atrankai (9 pav.). Taikant nustatytus CFT 20-R atskirties įverčius didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atrankai svarbu tinkamai pasirinkti mokinio amžių atitinkantį atskirties įvertį. Jei mokinio amžius yra nuo 11 m. 7 mėn. 0 d. iki 15 m. 6 mėn. 30 d., atskirties įvertis yra 124. Mokiniui, atlikus CFT 20-R testą ir nustačius intelekto įvertį 124 ir didesnį, toliau vertinami jo mokykliniai pasiekimai, siekiant tiksliai parinkti tinkamiausią (-ius) modulį (-ius). Vaikui atitinkamos srities modulis siūlomas tuo atveju, jeigu jo Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai yra aukšti, t. y. visų atitinkamo dalyko kognityvinių gebėjimų grupių (Matematikos, Skaitymo, Pasaulio pažinimo) ar vertinimo kriterijų (Rašymo) surinktų taškų procentas yra didesnis nei 60, arba metiniai pasiekimai vertinami labai gerai ar puikiai (9 arba 10). Pvz., mokinys, atlikęs intelekto testą, surinko 126 IQ balus. Jo NMPP Skaitymas pagal kognityvinių gebėjimų grupes buvo įvertintas taip: Žinios ir supratimas 75 proc., Aukštesnieji mąstymo gebėjimai 65 proc. Nors mokytojas lietuvių kalbos pasiekimus įvertino gerai (8), tokiam mokiniui būtų rekomenduojama lankyti lietuvių kalbos modulį.

9 pav. Atrankos schema pagal intelektinių gebėjimų įvertinimą

Mokinys, kurio intelekto įvertis yra 124 ir didesnis, o NMPP visų dalykų kognityvinių gebėjimų grupių arba vertinimo kriterijų (Rašymas) rezultatai vertinami 60 proc. ir mažiau arba jo metiniai pasiekimai vertinami 8 ir mažiau, yra siunčiamas detalesniam įvertinimui. Tikėtina, kad toks mokinys nerealizuoja savo gebėjimų. Todėl psichologas turėtų atlikti išsamų intelektinių gebėjimų įvertinimą, kitus tyrimus, o atitinkamo dalyko mokytojui derėtų užpildyti Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimyną (6 priedas). Tai padėtų nustatyti mokinio gebėjimų nerealizavimo priežastis, parengti tinkamus pagalbos būdus ir teikti rekomendacijas dėl ugdymo modulio tikslingumo.

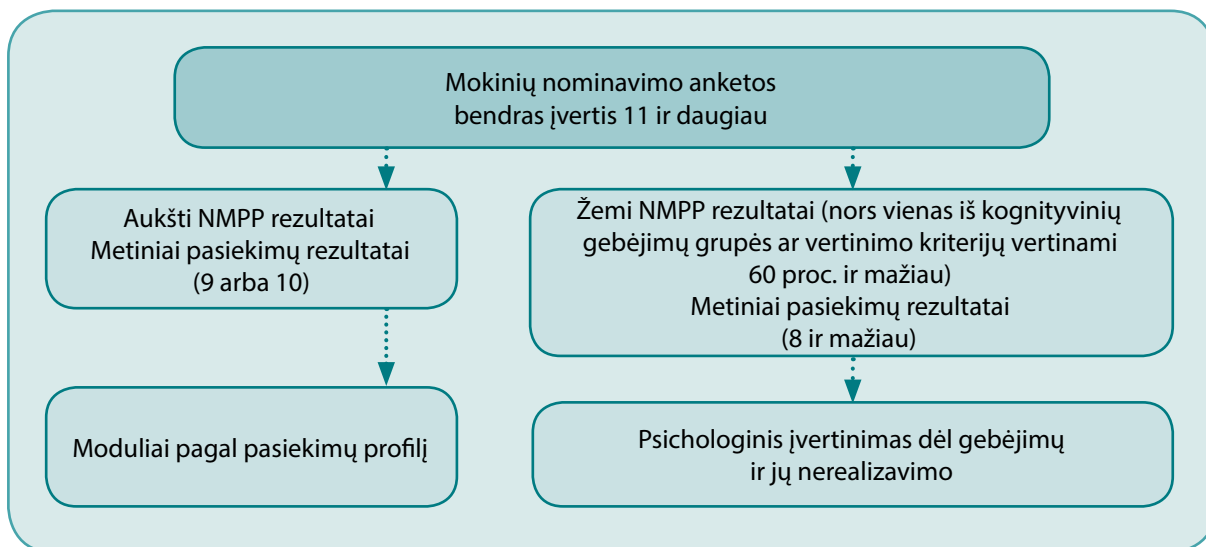
- 3) Vaiko gabumų rangavimo naudojimas atrankai (žr. 10 pav.). Matematikos ir lietuvių kalbos (ir gamtos mokslų) mokytojams užpildžius apie mokinį Vaiko gabumų rangavimo klausimyną (2 priedas) ir susumavus kiekvieno mokytojo rezultatus atskirai, gaunamas bendras įvertis. Jeigu nors vienas mokytojas mokiniui skiria 71 ir daugiau balų, toliau vertinami jo mokykliniai pasiekimai, siekiant tiksliai parinkti tinkamiausią (-ius) modulį (-ius). Vaikui atitinkamos srities modulis siūlomas tuo atveju, jeigu jo Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai yra aukšti, t. y. visų atitinkamo dalyko kognityvinių gebėjimų grupių (Matematikos, Skaitymo, Pasaulio pažinimo) ar vertinimo kriterijų (Rašymo) surinktų taškų procentas yra didesnis nei 60, arba metiniai pasiekimai vertinami labai gerai ar puikiai (9 arba 10).

10 pav. Atrankos schema pagal vaiko gabumų rangavimą

Mokinys, kurio Vaikų gabumų rangavimo klausimyno suma yra 71 arba didesnė, o NMPP visų dalykų kognityvinių gebėjimų grupių arba vertinimo kriterijų (Rašymas) rezultatai vertinami 60 proc. ir mažiau arba jo metiniai pasiekimai vertinami 8 ir mažiau, yra siunčiamas detalesniam įvertinimui. Tikėtina, kad toks mokinys nerealizuoja savo gebėjimų. Kaip ir ankstesniu atrankos atveju, pagal intelektinius gebėjimus tokiam mokiniui turi būti nustatytos gebėjimų nerealizavimo priežastys, numatyta pagalba ir teikiamos rekomendacijos dėl ugdymo modulio tikslingumo.

4) Vaiko nominavimo naudojimas atrankai (11 pav.). Matematikos ir lietuvių kalbos (ir gamtos mokslų) mokytojai užpildo klasės Mokinių nominavimo anketą (4 priedas). Suskaičiuojamas mokinio bendras įvertis. Jeigu bent vienas mokytojas paminėjo konkretų vaiką nominavimo lentelėje bet kurioje pozicijoje 11 kartų (bendras įvertis 11 ir daugiau), toliau vertinami jo mokykliniai pasiekimai, siekiant tiksliai parinkti tinkamiausią (-ius) modulį (-ius). Vaikui siūlomas atitinkamos srities modulis tuo atveju, jeigu jo Nacionalinio mokinių pasiekimų patikrinimo rezultatai yra aukšti, t. y. visų atitinkamo dalyko kognityvinių gebėjimų grupių (Matematikos, Skaitymo, Pasaulio pažinimo) ar vertinimo kriterijų (Rašymo) surinktų taškų procentas yra didesnis nei 60, arba metiniai pasiekimai vertinami labai gerai ar puikiai (9 arba 10).

11 pav. Atrankos schema pagal vaiko nominavimą

Mokinys, kurio Mokinio nominavimo anketos bendras įvertis yra 11 ir daugiau, o NMPP visų dalykų kognityvinių gebėjimų grupių arba vertinimo kriterijų (Rašymas) rezultatai vertinami 60 proc. ir mažiau arba jo metiniai pasiekimai vertinami 8 ir mažiau, yra siunčiamas detalesniam įvertinimui. Tikėtina, kad toks mokinys nerealizuoja savo gebėjimų. Kaip ir ankstesniais atrankos atvejais, tokiam mokiniui turi būti nustatytos gebėjimų nerealizavimo priežastys, numatyta pagalba ir teikiamos rekomendacijos dėl ugdymo modulio tikslingumo.

Psichologinis įvertinimas dėl didelių intelektinių gebėjimų ir jų nerealizavimo

Psichologiniam įvertinimui siunčiami mokiniai, kurių intelektinių gebėjimų įvertis, vertinamas CFT 20-R, yra didesnis nei pagal amžių nurodytas atskirties įvertis, bet jų mokymosi pasiekimai yra vidutiniai ar žemi arba kuriuos iš bendraamžių grupės nominuodami ar ranguodami vaiko savybes išskiria mokytojai, tačiau jų mokymosi pasiekimai yra vidutiniai ar žemi. Šio įvertinimo tikslas – atsakyti į klausimus, ar mokinys išties turi didelius intelektinius gebėjimus, bet jų nerealizuoja akademinėje srityje, ir jei taip, kokios yra mokinio gebėjimų nerealizavimo priežastys, koks yra pagalbos poreikis ir kokios

galėtų būti rekomendacijos dėl tolesnio ugdymo formos. Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, svarbu laikytis procedūros, kurią sudaro trys etapai ir kuri įprastai taikoma vaiko psichologiniam įvertinimui.

Pradinis etapas. Įvertinimo dalis, kurioje surenkama pagrindinė informacija apie vaiką kartu išsiaiškinant ir tėvų lūkesčius, parenkami instrumentai vaiko gabumų detaliai įvertinimui. Siekiant tinkamai suplanuoti tyrimo procedūrą, svarbu remtis vaiko raidos istorija, kuri apimtų:

- vaiko raidą ikimokykliniame ir mokykliniame amžiuje ir mokymosi patirtį;
- vaiko sveikatos būklę, sveikatos veiksnius, fizinius ypatumus;
- informaciją apie šeimą ir namų aplinką (įskaitant reikšmingus vaiko ir jo šeimos gyvenimo įvykius);
- vaiko intelektines ir asmenybines stiprybes;
- kitus ankstesnių tyrimų rezultatus.

Surinkus pirminę informaciją apie vaiko raidą ir aplinką, keliamos hipotezės apie vaiko gebėjimus ir gabumus, kurias patvirtinti ar paneigti turėtų išsamus vaiko gebėjimų tyrimas. Planuojant vaiko tyrimą kartu svarbu atsakyti į šiuos klausimus:

- Kokią vaiko intelektinės ar kūrybiškumo veiklos sritį apims įvertinimas ir kokios hipotezės bus tikrinamos?
- Kokie vaiko mokykliniai pasiekimai ir kokiais būdais jie įvertinti?
- Kokie vaiko interesai ir jo motyvacija dalyvauti tyrime?
- Kokie tyrimo metodai ar instrumentai bus naudojami ir kokios naudojamų testų psichometrinės charakteristikos?

Atrankos tikslais naudojami testai skiriasi nuo testų, naudojamų diagnostiniais tikslais. Šie skirtumai pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. Atrankos ir diagnostiniais tikslais naudojamų testų palyginimas

	Atrankos testas	Diagnostinis testas
Tikslas	Aptikti galimai didelių gebėjimų (pagal atitinkamus kriterijus) vaikus.	Patvirtinti, kad atrinktas vaikas turi didelius gebėjimus arba jo gebėjimai nėra dideli.
Imtis	Didelė, reprezentuojanti mokinių populiaciją.	Atrinkta pagal tam tikrus gebėjimų / gabumų požymius arba naudojant atrankos testus.
Instrumentai	Grupiniai, kurių testavimo trukmė trumpa, o administravimo procedūra nesudėtinga.	Individualūs ir grupiniai, testavimo trukmė ilga ir reikalingos specialios testo administravimo ir rezultatų interpretavimo kompetencijos.

Tyrimo etapas. Sudėtinė vaiko psichologinio įvertinimo dalis yra individualus psichologinis tyrimas, kuris apima testavimą (t. y. intelekto, kognityvinės raidos, mokyklinių pasiekimų, socialinio emocinio prisitaikymo ir elgesio ypatumų standartizuotų testų administravimą bei rezultatų interpretaciją), taip pat ir kitus individualaus tyrimo metodus (stebėjimą, interviu, aprašus, raidos istoriją), naudojamus vaiko gebėjimams ir gabumams patvirtinti bei gebėjimų nerealizavimo priežastims nustatyti.

Visų tyrimo rezultatų lyginamoji analizė ir apibendrinimas atliekamas atsižvelgiant į diagnostinį įvertinimo tikslą. Jei vaiko mokykliniai pasiekimai neatitinka jo didelių intelektinių gebėjimų dėl indi-

vidualių ir (ar) aplinkos veiksnių, yra svarbu nustatyti tuos veiksnius ir įvardyti problemas, su kuriomis jis susiduria. Tokiu atveju būtina kelti papildomas hipotezes, dėl kokių priežasčių vaiko pasiekimai neatitinka jo intelektinių gebėjimų:

- sveikatos, kognityvinės, emocinės, elgesio problemos ar sutrikimai;
- mokyklinės programos neatitinka vaiko galimybių (mokosi ne gimtąja kalba, pakeitė mokyklą);
- bendravimo ir bendradarbiavimo su mokytojais ir (ar) bendraklasiais problemos;
- nepalanki namų ir (ar) šeimos aplinka, prastos socialinės ekonominės sąlygos;
- asmenybės problemos (žema motyvacija, savivertė ar Aš efektyvumas).

Baigiamasis etapas. Psichologo išvada – sudedamoji įvertinimo dalis ir galutinis jo rezultatas. Joje informacija, surinkta viso įvertinimo metu, integruojama taip, kad leistų atsakyti į klausimą dėl vaiko gebėjimų ir jų nerealizavimo priežasčių ir padėtų priimti sprendimus dėl specialiųjų poreikių nustatymo, tolesnės pagalbos bei ugdymo. Prieš pradėdant rašyti išvadą svarbu atsakyti į šiuos klausimus:

- Kokiu pagrindu buvo daromas sprendimas atlikti detalų vaiko intelektinių gebėjimų ir pasiekimų įvertinimą?
- Kokioms gebėjimų ir gabumų sritims skirsite daugiausiai dėmesio? Kokius pagrindinius rezultatus norėtumėte pateikti?
- Ar bus galima gautus tyrimo rezultatus palyginti su ankstesniais?
- Kokios bus pagrindinės rekomendacijos? Kaip atsižvelgiama ne tik į individualias vaiko galias, bet ir realias galimybes sudaryti papildomo ugdymo planą, kuris padėtų vaikui realizuoti jo didelius intelektinius gebėjimus?
- Ar įvertinimas padėjo atsakyti į keltus klausimus dėl vaiko didelių gebėjimų ir šių gebėjimų nerealizavimo priežasčių? Ar bus reikalingas papildomas vaiko įvertinimas? Kas ir kada jį turėtų atlikti?

Atliekant didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių paiešką ypač reikia atkreipti dėmesį į tokias vaikų grupes:

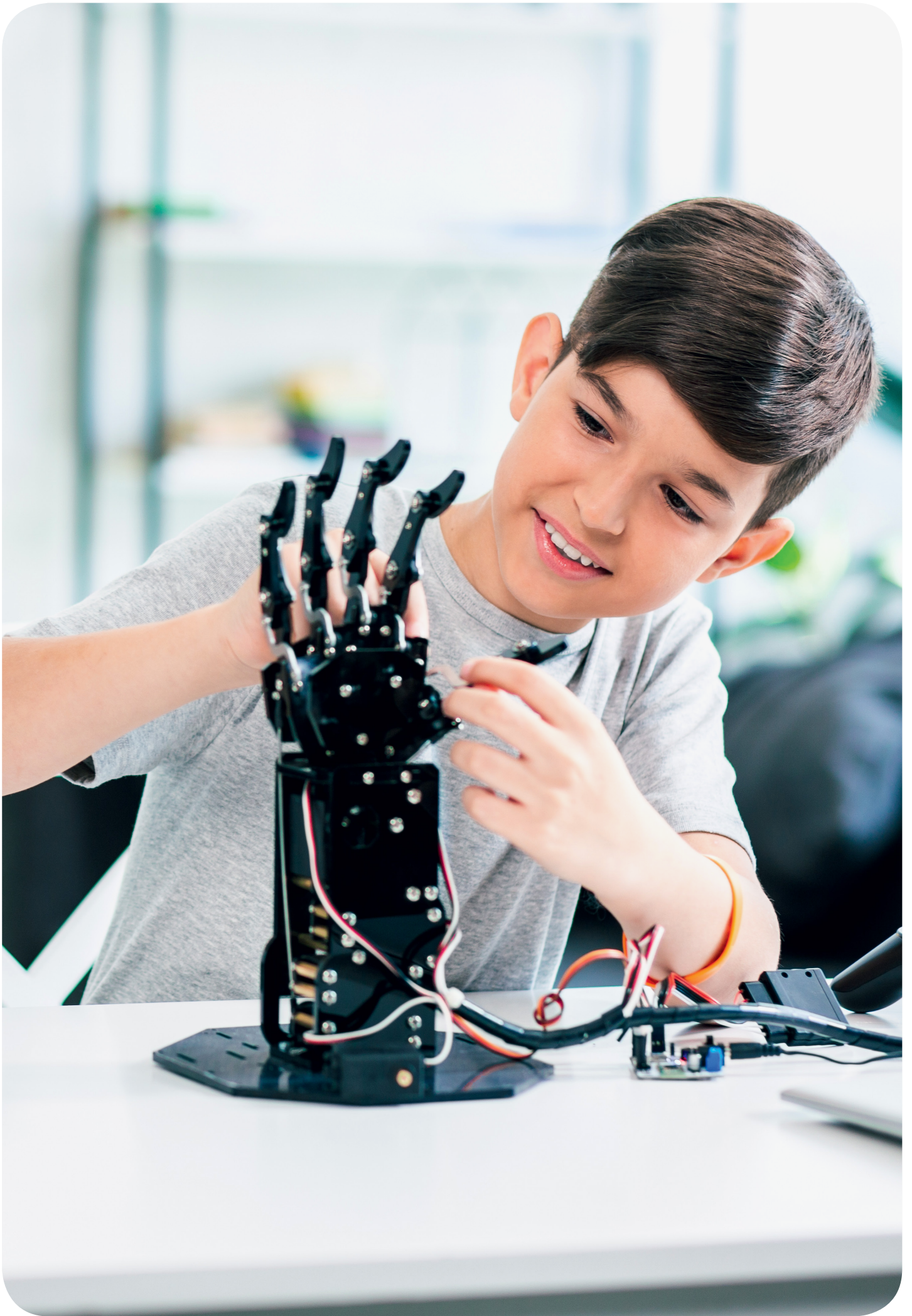
- mokymosi, elgesio ir kitokių sutrikimų turintys mokiniai;
- rizikos grupės šeimose augantys vaikai;
- mokiniai iš nepalankios socialinės ekonominės aplinkos;
- mokiniai iš kitokios kultūrinės ir kalbinės aplinkos.

Patvirtinus vaiko didelį mokymosi potencialą turėtų būti vykdoma vaiko pasiekimų stebėseną, o įvertinimo duomenys kiekvienais mokslo metais peržiūrimi, papildomi ir tikslinami. Rekomenduojama mokslo metams baigiantis atlikti trumpą didelį mokymosi potencialą turinčio mokinio pasiekimų įvertinimą mokymosi pokyčiams nustatyti.

Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atranka ir atpažinimas yra sudėtinė ugdymo proceso dalis ir pradinis jo etapas, padedantis parinkti tinkamiausią šiam vaikui ugdymo kryptį. Švietimo specialistai, vykdamys didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atranką ir atpažinimą, turi gerbti vaiko bei jo tėvų (globėjų) teises ir orumą, veikti vaiko gerovės labui, prisiimti atsakomybę už savo profesinius veiksmus.

LITERATŪRA

- Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo (2011). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. V-1265/V-685/A1-317.
- Dukynaitė, R., Skripkienė, R., Stundža, M. (2016). Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų tyrimas. TIMSS 2015. Ataskaita. Matematika 4 klasė. Vilnius: Nacionalinis egzaminų centras.
- Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo 2014–2016 m. veiksmų planas (2014). Patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. V-38.
- Heller, K. (2004). Identification of Gifted and Talented Students. *Psychological Science*, vol. 46 (3), p. 302–323.
- Lubinski, D., Benbow, C., Kell, H. (2014). Life Paths and Accomplishments of Mathematically Precocious Males and Females Four Decades Later. *Psychological Science*, vol. 25 (12), p. 2217–2232.
- Šimelionienė, A. (2015). Reikalaujame mokytis, pamiršdami mokyti, kaip tai padaryti. Interneto prieiga <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-10-12-dr-a-simelioniene-apie-prastejancius-moksleiviu-rezultatus-reikalaujame-mokytis-pamirsdami-mokyti-kaip-tai-daryti/136059>. Žr. 2015 10 12.
- Terman, L. (1954). The discovery and encouragement of exceptional talent. *American Psychologist*, 9 (6), p. 221–230. Interneto prieiga <http://dx.doi.org/10.1037/h0060516>.
- Weilguny, W., Resch, C., Samhaber, E., Hartel, B. (2013). *White Paper. Promoting Talent and Excellence. Austrian Research and support Center for the Gifted and Talented.*

Vaiko gabumų rangavimo klausimynas

PASKIRTIS. Klausimynas yra vienas iš didelių mokymosi potencialą turinčių mokinių atrankos instrumentų, skirtas kiekybiškai įvertinti stebimo vaiko mokymosi potencialo ypatumams.

STRUKTŪRA. 22 klausimyno teiginiai aprašo mokymosi potencialą turinčių 2–4 klasių mokinių intelektinių gebėjimų raišką (pvz., „greitai išmoksta naujų dalykų“, „įžvelgia ir sprendžia problemas“, „logiškai samprotuoja“), kūrybiškumą ir novatorišką mąstyseną (pvz., „į klausimus atsako originaliai, galvotai“) bei asmenines savybes, padedančias pasiekti tikslą (pvz., „įsitraukia, pasineria į veiklą“, „patinka intelektinė veikla“).

PILDYMO TRUKMĖ. Neribojama. Paprastai klausimyno pildymas užtrunka 10 min.

KLAUSIMYNO PILDYMO NURODYMAI. Klausimyną pildo vaiko klasės mokytojas kiekvienam savo klasės vaikui. Mokytojas turi būti bent pusę metų mokęs vaiką. Pildydamas klausimyną mokytojas turėtų pažymėti, kiek kiekvienu teiginiu aprašoma savybė yra būdinga vertinamam vaikui. Nuspręsti apie konkrečios savybės raišką padeda vaiko palyginimas su to paties amžiaus ir panašios patirties mokiniais įprastos mokymo(si) veiklos metu. Išskirtinių savybių derinys yra labai individualus – vaikas gali išsiskirti iš bendraamžių viena, keliomis ar daugiau savo mokymo(si) ypatybių, asmeninių savybių arba neišsiskirti jokia savo ypatybe.

REZULTATŲ SKAIČIAVIMAS. Balais nuo 1 iki 4 vertinama, kiek vaikas išsiskiria iš savo bendraamžių kiekviena klausimyne nurodyta savybe. Atsakymas „Nesiskiria nuo bendraamžių“ vertinamas 1 balu, „Šiek tiek pralenkia bendraamžius“ – 2 balais, „Pralenkia bendraamžius“ – 3 balais, o atsakymas „Išsiskiria iš bendraamžių grupės“, t. y. taip išreikšta savybė būdinga tik vienam vaikui iš 50, vertinamas 4 balais. Vertinant rezultatus, skaičiuojama bendra balų suma, kuri gali svyruoti nuo 22 iki 88.

ATSKIRTIES ĮVĖRČIAI. Remiantis reprezentacinės imties 2–4 klasių mokinių imties rezultatais, nustatytas atskirties įvertis priklauso nuo klasės, kurioje mokosi ranguojamas mokinys. Šie įverčiai pateikti 1 lentelėje.

1 lentelė. Vaiko gabumų rangavimo klausimyno atskirties įverčiai

Klasė	Klausimyno bendro balo atskirties įvertis
2 klasė	79
3 klasė	71
4 klasė	69

Atskirties įvertis rodo, kad vaikas, surinkęs lentelėje nurodytą ar didesnį balų skaičių, mokytojo nuomone, pasižymi išsiskiriančiomis iš kitų vaikų gabumų savybėmis ir gali būti siunčiamas atpažinti didelio mokymosi potencialo. Tokį patį ar didesnį įvertį gauna tik 5 proc. reprezentacinės imties pradinių klasių mokinių.

Vaiko gabumų rangavimo klausimynas

Vaiko vardas, pavardė Gimimo data

Mokykla Klasė

Mokytojo vardas, pavardė Pildymo data

Balais nuo 1 iki 4 įvertinkite, kiek vaikas išsiskiria iš savo bendraamžių **kiekviena** žemiau išvardyta savybe. Vertindami naudokite žemiau pateiktą pildymo instrukciją. **Kiekvienoje** eilutėje apibraukite **vieną** atsakymą.

Pildymo instrukcija:

- žymėkite 1, jei vaikas savybe **nesiskiria** nuo bendraamžių;
- žymėkite 2, jei vaikas savybe **šiek tiek pralenkia** bendraamžius;
- žymėkite 3, jei vaikas savybe **pralenkia** bendraamžius;
- žymėkite 4, jei vaikas savybe **išsiskiria** iš bendraamžių grupės (pavyzdžiui, ji būdinga tik 1 vaikui iš 50).

	Savybės	Nesiskiria	Šiek tiek pralenkia	Pralenkia	Išsiskiria
1.	Greitai išmoksta naujų dalykų	1	2	3	4
2.	Patinka intelektualinė veikla	1	2	3	4
3.	Kalba sklandžiai, turi turtingą žodyną	1	2	3	4
4.	Įsitraukia, pasineria į veiklą	1	2	3	4
5.	Turi sukaupęs (-usi) daug įvairių žinių	1	2	3	4
6.	Argumentuotai diskutuoja su suaugusiais	1	2	3	4
7.	Patinka dalintis žiniomis su aplinkiniais	1	2	3	4
8.	Eksperimentuoja, tyrinėja	1	2	3	4
9.	Pastabus (-i)	1	2	3	4
10.	Yra plačių interesų	1	2	3	4
11.	Žingeidus (-i)	1	2	3	4
12.	Prisimena faktus, detales	1	2	3	4
13.	Turi gerą humoro jausmą	1	2	3	4
14.	Įžvelgia ir sprendžia problemas	1	2	3	4
15.	Sumanus (-i), išradingas (-a)	1	2	3	4
16.	Pagavus (-i), greit perpranta esmę	1	2	3	4
17.	Mėgsta skaityti	1	2	3	4
18.	Kūrybingas (-a), turi lakią vaizduotę	1	2	3	4
19.	Logiškai samprotauja	1	2	3	4
20.	Į klausimus atsako originaliai, galvotai	1	2	3	4
21.	Pritaiko žinias ir mokėjimus naujose situacijose	1	2	3	4
22.	Užduoda taiklius klausimus, plėtojančius temos supratimą	1	2	3	4

Vaiko gabumų rangavimo klausimynas

PASKIRTIS. Klausimynas yra vienas iš didelių mokymosi potencialą turinčių mokinių atrankos instrumentų, skirtas kiekybiškai įvertinti stebimo vaiko mokymosi potencialo ypatumams.

STRUKTŪRA. 20 klausimyno teiginių aprašo didelį mokymosi potencialą turintiems 5–8 klasių mokiniams būdingą intelektualinių gebėjimų raišką (pvz., „greitai išmoksta naujų dalykų“, „išvelgia ir sprendžia problemas“, „logiškai samprotuoja“), kūrybiškumą ir novatorišką mąstyseną (pvz., „į klausimus atsako originaliai, galvotai“) bei asmenines savybes, padedančias siekti ir pasiekti tikslo (pvz., „ištraukia, pasineria į veiklą“, „patinka intelektualinė veikla“).

PILDYMO TRUKMĖ. Neribojama. Paprastai klausimyno pildymas užtrunka 10 min.

KLAUSIMYNO PILDYMO NURODYMAI. Klausimyną pildo matematikos, lietuvių kalbos (ir gamtos mokslų) mokytojai kiekvienam klasės vaikui. Mokytojas turi būti bent pusę metų mokęs vaiką. Pildydamas klausimyną mokytojas turėtų pažymėti, kiek kiekvienu teiginiu aprašoma savybė yra būdinga vertinamam vaikui. Nuspręsti apie konkrečios savybės raišką padeda vaiko palyginimas su to paties amžiaus ir panašios patirties mokiniais įprastos mokymo(si) veiklos metu. Išskirtinių savybių derinys yra labai individualus – vaikas gali išsiskirti iš bendraamžių viena, keliomis ar daugeliu savo mokymo(si) ypatybių, asmeninių savybių arba neišsiskirti jokia savo ypatybe.

REZULTATŲ SKAIČIAVIMAS. Balais nuo 1 iki 4 vertinama, kiek vaikas išsiskiria iš savo bendraamžių kiekviena klausimyne nurodyta savybe. Atsakymas „Nesiskiria nuo bendraamžių“ vertinamas 1 balu, „Šiek tiek pralenkia bendraamžius“ – 2 balais, „Pralenkia bendraamžius“ – 3 balais, o atsakymas „Išsiskiria iš bendraamžių grupės“, t. y. taip išreikšta savybė būdinga tik vienam vaikui iš 50, vertinamas 4 balais. Vertinant rezultatus, skaičiuojama bendra balų suma, kuri gali svyruoti nuo 20 iki 80.

ATSKIRTIES ĮVERTČIAI. Remiantis reprezentacinės imties 5–8 klasių mokinių rezultatais, nustatytas atskirties įvertis yra 71. Tokį patį ar didesnį įvertį gauna tik 5 proc. 5–8 klasių reprezentacinės imties mokinių. Atskirties įvertis rodo, kad mokinys, surinkęs 71 ar daugiau balų, pasižymi išsiskiriančiomis iš kitų vaikų gabumų savybėmis ir gali būti siunčiamas atpažinti didelio mokymosi potencialo.

Vaiko gabumų rangavimo klausimynas

Vaiko vardas, pavardė Gimimo data

Mokykla Klasė

Dalykas, kurio mokote šį vaiką Pildymo data

Mokytojo vardas, pavardė

Balais nuo 1 iki 4 įvertinkite, kiek vaikas išsiskiria iš savo bendraamžių **kiekviena** žemiau išvardyta savybe. Vertindami naudokite žemiau pateiktą pildymo instrukciją. **Kiekvienoje** eilutėje apibraukite **vieną** atsakymą.

Pildymo instrukcija:

- žymėkite 1, jei vaikas savybe **nesiskiria** nuo bendraamžių;
- žymėkite 2, jei vaikas savybe **šiek tiek pralenkia** bendraamžius;
- žymėkite 3, jei vaikas savybe **pralenkia** bendraamžius;
- žymėkite 4, jei vaikas savybe **išsiskiria** iš bendraamžių grupės (pavyzdžiui, ji būdinga tik 1 vaikui iš 50).

	Savybės	Nesiskiria	Šiek tiek pralenkia	Pralenkia	Išsiskiria
1.	Greitai išmoksta naujų dalykų	1	2	3	4
2.	Patinka intelektualinė veikla	1	2	3	4
3.	Kalba sklandžiai, turi turtingą žodyną	1	2	3	4
4.	Įsitraukia, pasineria į veiklą	1	2	3	4
5.	Turi sukaupęs (-usi) daug įvairių žinių	1	2	3	4
6.	Argumentuotai diskutuoja su suaugusiais	1	2	3	4
7.	Patinka dalintis žiniomis su aplinkiniais	1	2	3	4
8.	Eksperimentuoja, tyrinėja	1	2	3	4
9.	Pastabus (-i)	1	2	3	4
10.	Yra plačių interesų	1	2	3	4
11.	Žingeidus (-i)	1	2	3	4
12.	Prisimena faktus, detales	1	2	3	4
13.	Įžvelgia ir sprendžia problemas	1	2	3	4
14.	Sumanus (-i), išradingas (-a)	1	2	3	4
15.	Pagavus (-i), greit perpranta esmę	1	2	3	4
16.	Kūrybingas (-a), turi lakią vaizduotę	1	2	3	4
17.	Logiškai samprotuoja	1	2	3	4
18.	Į klausimus atsako originaliai, galvotai	1	2	3	4
19.	Pritaiko žinias ir mokėjimus naujose situacijose	1	2	3	4
20.	Užduoda taiklius klausimus, plėtojančius temos supratimą	1	2	3	4

Mokinių nominavimo anketa

PASKIRTIS. Remiantis mokytojo stebėjimo duomenimis, įvardyti klasės mokinius, kurie labiausiai pranoksta bendraklasius tam tikrais mokymosi veiklos ypatumais ir asmeninėmis savybėmis. Tokia informacija leidžia atkreipti dėmesį į vaikus, kurie, lyginant su bendraklasiais, galimai turi didelį mokymosi potencialą.

STRUKTŪRA. 15 anketos teiginių aprašo 2–4 klasių mokinių mokymosi veiklos ypatumus ir asmenines savybes, rodančias tikėtiną vaiko didelį mokymosi potencialą:

- mokymosi veiklos ypatumus, t. y. veiksmingą samprotavimą, didelę informacijos apdorojimo spartą, tikslią ir turtingą raiškiają kalbą, įgytų žinių bei įgūdžių pritaikymą naujose srityse;
- asmenines savybes ir interesus, kaip antai smalsumą, atkaklumą siekti tikslo, išradingumą, intelektualinės veiklos pomėgį ir kt.

PILDYMO TRUKMĖ. Neribojama. Paprastai anketos pildymas užtrunka 20–25 min.

ANKETOS PILDYMO NURODYMAI. Anketą pildo klasės mokytojas. Jis turi būti bent pusę metų mokęs klasę ir gerai pažinoti visus klasės vaikus. Perskaitęs teiginį mokytojas turi nuspręsti, ar klasėje apskritai yra vaikų, pasižyminčių teiginiu aprašoma savybe. Jei tokių vaikų yra, kiek iš jų (vienas, du ar trys) ir kurie šia savybe iš bendraklasių išsiskiria labiausiai. Šių vaikų vardai surašomi ties teiginiu pirmajame stulpelyje įrašant labiausiai išsiskiriantį vaiką, antrajame – kiek mažiau išsiskiriantį už pirmąjį įrašytą vaiką, trečiame – kiek mažiau išsiskiriantį nei pirmieji du. Jei, mokytojo nuomone, nė vienas klasės mokinytis nepasižymi teiginiu aprašoma savybe, eilutė šalia teiginio paliekama tuščia.

REZULTATŲ SKAIČIAVIMAS. Bendras nominavimo įvertis skaičiuojamas kiekvienam klasės vaikui. Jeigu vaikas buvo paminėtas kaip išsiskiriantis tam tikra savybe ir įrašytas pirmajame eilutės langelyje, jam skiriami 3 taškai; jeigu vaikas buvo paminėtas kaip išsiskiriantis šia savybe ir įrašytas antrajame eilutės langelyje, jam skiriami 2 taškai; jeigu vaikas buvo paminėtas kaip turintis tam tikrą savybę, bet įrašytas trečiajame eilutės langelyje, jam skiriamas 1 taškas. Vaiko bendras nominavimo įvertis suskaičiuojamas sudedant taškus, skirtus už vaiko paminėjimą ties kiekvienu anketos teiginiu. Vaikas gali surinkti nuo 0 taškų (kai mokytojas nepamini vaiko kaip išsiskiriančio nė viena savybe) iki 45 taškų (kai vaikas buvo įrašytas pirmuose langeliuose ties kiekviena savybe).

ATSKIRTIES ĮVERČIAI. Remiantis reprezentacinės 2–4 klasių mokinių imties rezultatais, nustatytas atskirties įvertis yra 19. Tokį pat ar didesnę bendrą nominavimo įvertį gauna tik 5 proc. reprezentacinės imties pradinį klasių mokinių. Tai, jog vaikas surenka 19 taškų ar didesnę įvertį, rodo, kad, mokytojo nuomone, šis vaikas išsiskiria iš kitų klasės mokinių ir gali būti siunčiamas atpažinti didelio mokymosi potencialo.

Mokinių nominavimo anketa

Mokykla

Klasė Pildymo data

Mokytojo vardas, pavardė

Prisiminkite visus klasės vaikus ir pagalvokite, kurie iš jų **labiausiai išsiskiria iš bendraklasių** žemiau nurodytomis savybėmis. Šie vaikai nebūtinai turi būti gerai besimokantys mokiniai.

Šalia kiekvieno teiginio įrašykite klasės vaikų (vieno, dviejų ar trijų), kuriems apibūdinti tas teiginys labiausiai tinka, vardus. Pirmajame eilutės langelyje įrašykite labiausiai nurodyta savybe išsiskiriantį vaiką, antrajame – kiek mažiau išsiskiriantį už pirmąjį įrašytą vaiką, trečiajame – dar mažiau išsiskiriantį nei pirmieji du.

Jei šioje klasėje nėra vaikų, kuriems apibūdinti teiginys tiktų, eilutę šalia teiginio palikite tuščią.

Jei klasėje yra keli vaikai tuo pačiu vardu, įrašykite vaiko vardą ir pavardę.

Žingeidus (-i), užduoda daug klausimų			
Atkaklus (-i), orientuotas (-a) į tikslą			
Puikiai samprotauja			
Greitai išmoksta naujų dalykų			
Turi lakią vaizduotę			
Į klausimus atsako originaliai, galvotai			
Kalba sklandi, turtinga			
Sumanus (-i), išradingas (-a)			
Pritaiko žinias ir mokėjimus naujos sritims			
Platus interesai			
Turi neįprastų idėjų			
Patinka intelektualinė veikla			
Turi sukaupęs (-usi) daug įvairių žinių			
Labai įsigilinęs (-usi) į tam tikrą sritį			
Lengvai sprendžia naujas problemas			

Mokinių nominavimo anketa

PASKIRTIS. Remiantis mokytojo stebėjimo duomenimis, įvardyti klasės mokinius, kurie labiausiai pranoksta bendraklasius tam tikrais mokymosi veiklos ypatumais ir asmeninėmis savybėmis. Tokia informacija leidžia atkreipti dėmesį į vaikus, kurie, lyginant su bendraklasiais, galimai turi didelį mokymosi potencialą.

STRUKTŪRA. 15 anketos teiginių aprašo 5–8 klasių mokinių mokymosi veiklos ypatumus ir asmenines savybes, rodančias tikėtiną vaiko didelį mokymosi potencialą:

- mokymosi veiklos ypatumus, t. y. veiksmingą samprotavimą, didelę informacijos apdorojimo spartą, tikslią ir turtingą raiškiają kalbą, įgytų žinių bei įgūdžių pritaikymą naujose srityse;
- asmenines savybes ir interesus, kaip antai smalsumą, atkaklumą siekti tikslo, išradingumą, intelektualinės veiklos pomėgį.

PILDYMO TRUKMĖ. Neribojama. Paprastai anketos pildymas užtrunka 20–25 min.

ANKETOS PILDYMO NURODYMAI. Anketą pildo matematikos, lietuvių kalbos (ir gamtos mokslų) mokytojai. Mokytojas turi būti bent pusę metų mokęs vertinamą klasę ir gerai pažinoti visus klasės vaikus. Perskaitęs teiginį mokytojas turi nuspręsti, ar klasėje apskritai yra vaikų, pasižyminčių teiginiu aprašoma savybe. Jei tokių vaikų yra, kiek iš jų (vienas, du ar trys) ir kurie šia savybe iš bendraklasių išsiskiria labiausiai. Jei mokytojui atrodo, kad nė vienas vertinamos klasės mokinytis nepasižymi teiginiu aprašoma savybe, eilutė šalia teiginio paliekama tuščia.

REZULTATŲ SKAIČIAVIMAS. 5–8 klasėse nominavimo anketas apie vieną klasę pildo keli mokytojai, tačiau kiekvieno mokytojo užpildytos nominavimo anketos rezultatai skaičiuojami atskirai.

Bendras nominavimo įvertis skaičiuojamas kiekvienam klasės vaikui. Jeigu vaikas buvo paminėtas kaip išsiskiriantis tam tikra savybe (nesvarbu kuriame – pirmajame, antrajame ar trečiajame eilutės langelyje), jam skiriamas 1 taškas. Vaiko bendras nominavimo įvertis suskaičiuojamas sudedant taškus, skirtus už vaiko paminėjimą ties kiekvienu anketos teiginiu. Vaikas gali surinkti nuo 0 (kai mokytojas nepamini vaiko kaip išsiskiriančio nė viena savybe) iki 15 taškų (kai vaikas buvo paminėtas ties kiekviena savybe).

ATSKIRTIES ĮVERTČIAI. Remiantis reprezentacinės 5–8 klasių mokinių imties rezultatais, nustatytas atskirties įvertis yra 11. Tokį pat ar didesnį bendrą nominavimo įvertį gauna tik 5 proc. reprezentacinės imties pradinį klasių mokinių. Tai, jog vaikas surenka 11 taškų ar didesnį įvertį, rodo, kad, mokytojo nuomone, šis vaikas išsiskiria iš kitų klasės mokinių ir gali būti siunčiamas atpažinti didelio mokymosi potencialo.

Mokinių nominavimo anketa

Mokykla

Klasė Pildymo data

Mokytojo vardas, pavardė

Dalykas, kurio mokote šią klasę

Prisiminkite visus vertinamos klasės vaikus ir pagalvokite, kurie vaikai **labiausiai išsiskiria iš bendraklasių** žemiau nurodytomis savybėmis. Šie vaikai nebūtinai turi būti gerai besimokantys mokiniai.

Šalia kiekvieno teiginio įrašykite klasės vaikų (vieno, dviejų ar trijų), kuriems apibūdinti tas teiginys labiausiai tinka, vardus.

Jei šioje klasėje nėra vaikų, kuriems apibūdinti teiginys tiktų, eilutę šalia teiginio palikite tuščią.

Jei klasėje yra keli vaikai tuo pačiu vardu, įrašykite vaiko vardą ir pavardę.

Žingeidus (-i), užduoda daug klausimų			
Atkaklus (-i), orientuotas (-a) į tikslą			
Puikiai samprotauja			
Greitai išmoksta naujų dalykų			
Turi lakią vaizduotę			
Į klausimus atsako originaliai, galvotai			
Kalba sklandi, turtinga			
Sumanus (-i), išradingas (-a)			
Pritaiko žinias ir mokėjimus naujos sritims			
Platus interesai			
Turi neįprastų idėjų			
Patinka intelektualinė veikla			
Turi sukaupęs (-usi) daug įvairių žinių			
Labai įsigilinęs (-usi) į tam tikrą sritį			
Lengvai sprendžia naujas problemas			

Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimynas

PASKIRTIS. Klausimynas skirtas 2–4 klasių mokinių mokymosi veiklos ir elgesio ypatumams nustatyti, jei tų mokinių akademiniai pasiekimai yra menkesni, nei jų (numanomas) mokymosi potencialas leistų turėti. Tokių mokinių atpažinimas yra itin sudėtingas, nes jie yra tarsi „dvigubai nematomi“ – neišsiskiria iš bendraamžių nei savo pažymiais, nei pasiekimų testų rezultatais.

STRUKTŪRA. 21 klausimyno teiginiai aprašo 2–4 klasių mokiniams būdingus gebėjimų nerealizavimo požymius:

- gabaus vaiko ypatumus (pvz., „turi lakią vaizduotę“, „turi daug jį dominančios srities žinių“, „eksperimentuoja, tyrinėja“ ir kt.);
- gebėjimų nerealizavimo rizikos veiksnius (pvz., „prasti mokymosi įgūdžiai“, „lengvai išsiblaško, neatidus (-i)“, „trūksta motyvacijos mokytis“, „nepasitiki savimi“ ir kt.).

PILDYMO TRUKMĖ. Neribojama. Paprastai klausimyno pildymas užtrunka 5 min.

KLAUSIMYNO PILDYMO NURODYMAI. Klausimyną pildo vaiko klasės mokytojas. Jis turi būti bent pusę metų mokęs vaiką ir gerai jį pažinoti. Pildydamas klausimyną mokytojas turėtų įvertinti, ar kiekvienu teiginiu aprašoma savybė yra būdinga vertinamam vaikui. Jei, mokytojo nuomone, teiginys yra tinkamas apibūdinti vaiką, atsakymas žymimas stulpelyje TAIP. Jei, mokytojo nuomone, teiginys netinka apibūdinti vaiką, atsakymas žymimas stulpelyje NE.

REZULTATŲ SKAIČIAVIMAS. Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimyną sudaro 2 skalės: Gabumų požymių ir Gebėjimų nerealizavimo rizikos veiksnių. 1 lentelėje pateikiami skalėms priklausantys teiginiai.

1 lentelė. Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimyno (2–4 klasės) skalių teiginiai

Skalė	Teiginiai
Gabumų požymių	5, 7, 8, 10, 12, 16
Gebėjimų nerealizavimo rizikos veiksnių	1, 2, 3, 4, 6, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21

Kiekvienos skalės įvertis suskaičiuojamas sudedant atitinkamos skalės pažymėtus teiginių taškus. Vaiko Gabumų požymių skalės įvertis gali svyruoti nuo 0 iki 6, Gebėjimų nerealizavimo rizikos veiksnių – nuo 0 iki 15.

Jeigu Gabumų požymių skalės įvertis yra 3 ir daugiau taškų, tikėtina, kad toks vaikas dėl menkų mokymosi įgūdžių, netinkamo elgesio ar kitų priežasčių nerealizuoja savo gebėjimų. Tačiau, jeigu vaikas surinko tik Gebėjimų nerealizavimo rizikos veiksnių skalės taškus, o Gabumų požymių skalės įvertis yra 0–2 taškai, tikėtina, kad toks vaikas būtų vertinamas tik kaip menkų pasiekimų mokinys.

Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimynas

Lentelėje išvardyti mokinių mokymosi veiklos ir elgesio ypatumai. Šis sąrašas skirtas vaikui, kuris dėl įvairių priežasčių mokosi prasčiau nei galėtų, apibūdinti.

Atidžiai perskaitykite kiekvieną teiginį ir įvertinkite, ar teiginiu aprašoma savybė yra būdinga vertinamam vaikui. Jei, Jūsų nuomone, teiginys yra tinkamas apibūdinti vaiką, atsakymą žymėkite stulpelyje TAIP. Jei, Jūsų nuomone, teiginys netinka apibūdinti vaiką, atsakymą žymėkite stulpelyje NE.

Vaiko vardas, pavardė Gimimo data

Mokykla Klasė

Mokytojo vardas, pavardė Pildymo data

		TAIP	NE
1.	Prasti kontrolinių darbų rezultatai	1	0
2.	Nemėgsta besikartojančios veiklos, kai reikia įtvirtinti įgūdžius	1	0
3.	Lengvai išsiblaško, neatidus (-i)	1	0
4.	Nebaigia ir (ar) atmetinai atlieka užduotis	1	0
5.	Turi daug jį (-ą) dominančios srities žinių	1	0
6.	Prasti mokymosi įgūdžiai	1	0
7.	Greitai išmoksta naujų dalykų	1	0
8.	Turi lakią vaizduotę	1	0
9.	Pasinaudoja bet kokia galimybe nedirbti pamokos metu	1	0
10.	Turi gerą humoro jausmą	1	0
11.	Baiminasi galimos nesėkmės ar netobulo atlikimo, todėl atsisako naujos veiklos	1	0
12.	Eksperimentuoja, tyrinėja	1	0
13.	Nepasitiki savimi	1	0
14.	Nusišalina nuo klasės veiklos	1	0
15.	Renkasi per sunkias ar per lengvas užduotis	1	0
16.	Ypač domisi kuria nors sritimi	1	0
17.	Turi neigiamą ar abejingą požiūrį į mokyklą, mokymą(si)	1	0
18.	Trūksta motyvacijos mokytis	1	0
19.	Vengia varžymosi, nuleidžia rankas susidūrus su kliūtimis	1	0
20.	Žodžiu atliekamų užduočių kokybė daug geresnė nei atliekamų raštu	1	0
21.	Nuolat atsisako atlikti užduotis, sakydamas (-a), kad jau moka	1	0

Gabumų požymių (5, 7, 8, 10, 12, 16)

Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimynas

PASKIRTIS. Klausimynas skirtas 5–8 klasių mokinių mokymosi veiklos ir elgesio ypatumams nustatyti, jei tų mokinių akademiniai pasiekimai yra menkesni, nei jų (numanomas) mokymosi potencialas leistų turėti. Tokių mokinių atpažinimas yra itin sudėtingas, nes jie yra tarsi „dvigubai nematomi“ – neišsiskiria iš bendraamžių nei savo pažymiais, nei pasiekimų testų rezultatais.

STRUKTŪRA. 23 klausimyno teiginiai aprašo 5–8 klasių mokiniams būdingus gebėjimų nerealizavimo požymius:

- gabaus vaiko ypatumus (pvz., „turi lakią vaizduotę“, „eksperimentuoja, tyrinėja“, „turi daug jį / ją dominančios srities žinių“ ir kt.);
- menkus mokymosi gebėjimus (pvz., „prasti mokymosi įgūdžiai“, „prasti kontrolinių darbų rezultatai“ ir kt.);
- elgesio problemas (pvz., „priešinasi mokytojo pastangoms drausminti“, „nusišalina nuo klasės veiklos“ ir kt.);
- žemą savo gebėjimų vertinimą (pvz., „nepasitiki savimi“, „vengia varžymosi, nuleidžia rankas susidūrus su kliūtimis“ ir kt.).

PILDYMO TRUKMĖ. Neribojama. Paprastai klausimyno pildymas užtrunka 5 min.

KLAUSIMYNO PILDYMO NURODYMAI. Klausimyną pildo vaiko lietuvių kalbos ir (ar) matematikos mokytojas. Jis turi būti bent pusę metų mokęs vaiką ir gerai jį pažinoti. Pildydamas klausimyną mokytojas turėtų įvertinti, ar kiekvienu teiginiu aprašoma savybė yra būdinga vertinamam vaikui. Jei, mokytojo nuomone, teiginys yra tinkamas apibūdinti vaiką, atsakymas žymimas stulpelyje TAIP. Jei, mokytojo nuomone, teiginys netinka apibūdinti vaiką, atsakymas žymimas stulpelyje NE.

REZULTATŲ SKAIČIAVIMAS. Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimyną sudaro 4 skalės: Menkų mokymosi gebėjimų, Elgesio problemų, Žemo savo gebėjimų vertinimo ir Gabumų požymių. 1 lentelėje pateikiami skalėms priklausantys teiginiai.

1 lentelė. Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimyno (5–8 klasės) skalių teiginiai

Skalė	Teiginiai
Gabumų požymių	6, 8, 10, 12, 15, 18, 20
Menkų mokymosi gebėjimų	1, 3, 4, 7, 9, 17
Elgesio problemų	2, 5, 14, 16, 21, 22, 23
Žemo savo gebėjimų vertinimo	11, 13, 19

Kiekvienos skalės įvertis skaičiuojamas sudėjus atitinkamos skalės pažymėtus teiginių taškus. Vaiko Menkų mokymosi gebėjimų skalės rezultatas gali svyruoti nuo 0 iki 6, Elgesio problemų – nuo 0 iki 7, Žemo savo gebėjimų vertinimo – nuo 0 iki 3 ir Gabumų požymių – nuo 0 iki 7.

Jeigu Gabumų požymių skalės įvertis yra 3 ir daugiau taškų, tikėtina, kad toks vaikas dėl menkų mokymosi įgūdžių, netinkamo elgesio ar kitų priežasčių nerealizuoja savo gebėjimų. Tačiau, jeigu vaikas surinko tik Menkų mokymosi gebėjimų, Elgesio problemų ir (ar) Žemo savo gebėjimų vertinimo skalių taškus, o Gabumų požymių skalės įvertis yra 0–2 taškai, tikėtina, kad toks vaikas būtų vertinamas tik kaip menkų pasiekimų mokinys.

Gebėjimų nerealizuojančių vaikų klausimynas

Lentelėje išvardyti mokinių mokymosi veiklos ir elgesio ypatumai. Šis sąrašas skirtas vaikui, kuris dėl įvairių priežasčių mokosi prasčiau nei galėtų, apibūdinti.

Atidžiai perskaitykite kiekvieną teiginį ir įvertinkite, ar teiginiu aprašoma savybė yra būdinga vertinamam vaikui. Jei, Jūsų nuomone, teiginys yra tinkamas apibūdinti vaiką, atsakymą žymėkite stulpelyje TAIP. Jei, Jūsų nuomone, teiginys netinka apibūdinti vaiką, atsakymą žymėkite stulpelyje NE.

Vaiko vardas, pavardė Gimimo data

Mokykla Klasė

Mokytojo vardas, pavardė Pildymo data

		TAIP	NE
1.	Prasti kontrolinių darbų rezultatai	1	0
2.	Nemėgsta besikartojančios veiklos, kai reikia įtvirtinti įgūdžius	1	0
3.	Lengvai išsiblaško, neatidus (-i)	1	0
4.	Nebaigia ir (ar) atmestinais atlieka užduotis	1	0
5.	Priešinasi mokytojo pastangoms drausminti	1	0
6.	Turi daug jį (-ą) dominančios srities žinių	1	0
7.	Prasti mokymosi įgūdžiai	1	0
8.	Turi lakią vaizduotę	1	0
9.	Pasinaudoja bet kokia galimybe nedirbti pamokos metu	1	0
10.	Turi gerą humoro jausmą	1	0
11.	Baiminasi galimos nesėkmės ar netobulo atlikimo, todėl atsisako naujos veiklos	1	0
12.	Eksperimentuoja, tyrinėja	1	0
13.	Nepasitiki savimi	1	0
14.	Nusišalina nuo klasės veiklos	1	0
15.	Ypač domisi kuria nors sritimi	1	0
16.	Turi neigiamą ar abejingą požiūrį į mokyklą, mokymą(si)	1	0
17.	Trūksta motyvacijos mokytis	1	0
18.	Logiškai samprotauja	1	0
19.	Vengia varžymosi, nuleidžia rankas susidūrus su kliūtimis	1	0
20.	Žodžiu atliekamų užduočių kokybė daug geresnė nei atliekamų raštu	1	0
21.	Nuolat atsisako atlikti užduotis, sakydamas (-a), kad jau moka	1	0
22.	Priešinasi autoritetui, abejoja juo	1	0
23.	Noriai atlieka tik savo pasirinktas užduotis	1	0

Gabumų požymių (6, 8, 10, 12, 15, 18, 20)

Menkų mokymosi gebėjimų (1, 3, 4, 7, 9, 17)

Elgesio problemų (2, 5, 14, 16, 21, 22, 23)

Žemo savo gebėjimų vertinimo (11, 13, 19)

Vaiko gabumų rangavimo klausimynas

PASKIRTIS. Klausimynas skirtas informacijai apie namų aplinkoje pasireiškiančius vaiko mokymosi ir elgesio ypatumus rinkti.

STRUKTŪRA. 18 klausimyno teiginių aprašo mokymosi potencialą turinčių 2–4 klasių mokinių intelektualinių gebėjimų raišką (pvz., „greitai išmoksta naujų dalykų“, „logiškai samprotauja“, „pagavus, greit perpranta esmę“), kūrybiškumą ir novatorišką mąstymą (pavyzdžiui, „į klausimus atsako originaliai, galvotai“) bei asmenines savybes, padedančias siekti tikslų (pavyzdžiui, „įsitraukia, pasineria į veiklą“, „patinka intelektualinė veikla“).

KLAUSIMYNO PILDYMO NURODYMAI. Paprastai klausimyno pildymas užtrunka 10 min. Klausimyną pildo vaiko tėvai (globėjai). Pildydami klausimyną tėvai (globėjai) turėtų pažymėti, kiek atskiru teiginiu aprašoma savybė yra būdinga vaikui. Atsakymas „Netiesa“ vertinamas 1 tašku, „Iš dalies tiesa“ – 2 taškais, „Tiesa“ – 3 taškais. Jeigu ties teiginiu buvo pažymėta „Tiesa“, prašytume į po teiginiu esančią tuščią eilutę įrašyti konkretų pavyzdį, kaip ta vaiko savybė pasireiškia. Jeigu pavyzdžiui įrašyti vietos nepakanka, naudokite kitą lapo pusę ar papildomus lapus. Savybių derinys gali būti labai individualus – vaikas gali pasižymėti viena, keliomis ar daugeliu išvardytų mokymo(si) ypatybių, asmeninių savybių arba jam būdingos kitos nei klausimyne išvardytos savybės.

Vaiko gabumų rangavimo klausimynas

Vaiko vardas, pavardė

Gimimo data

Mokykla

Klasė

Pildymo data

Taškais nuo 1 iki 3 įvertinkite, kiek vaikui būdinga kiekviena žemiau išvardyta savybė. Kiekvienoje eilutėje apibraukite vieną atsakymą.

	Savybės	NETIESA	IŠ DALIES TIESA	TIESA
1.	Greitai išmoksta naujų dalykų	1	2	3
2.	Patinka intelektualinė veikla	1	2	3
3.	Kalba sklandžiai, turi turtingą žodyną	1	2	3
4.	Įsitraukia, pasineria į veiklą	1	2	3
5.	Turi sukaupęs (-usi) daug įvairių žinių	1	2	3
6.	Patinka dalytis žiniomis su aplinkiniais	1	2	3
7.	Eksperimentuoja, tyrinėja	1	2	3
8.	Yra plačių interesų	1	2	3
9.	Žingeidus (-i)	1	2	3
10.	Prisimena faktus, detales	1	2	3
11.	Sumanus (-i), išradingas (-a)	1	2	3
12.	Pagavus (-i), greit perpranta esmę	1	2	3
13.	Mėgsta skaityti	1	2	3
14.	Kūrybingas (-a), turi lakią vaizduotę	1	2	3
15.	Logiškai samprotauja	1	2	3
16.	Į klausimus atsako originaliai, galvotai	1	2	3
17.	Pritaiko žinias ir mokėjimus naujose situacijose	1	2	3
18.	Užduoda taikius klausimus, plėtojančius temos supratimą	1	2	3

Vaiko gabumų rangavimo klausimynas

PASKIRTIS. Klausimynas skirtas informacijai apie namų aplinkoje pasireiškiančius vaiko mokymosi ir elgesio ypatumus rinkti.

STRUKTŪRA. 19 klausimyno teiginių aprašo didelį mokymosi potencialą turinčių 5–7 klasių mokinių intelektinių gebėjimų raišką (pvz., „greitai išmoksta naujų dalykų“, „logiškai samprotauja“, „pagavus, greit perpranta esmę“), kūrybiškumą ir novatorišką mąstymą (pavyzdžiui, „į klausimus atsako originaliai, galvotai“) bei asmenines savybes, padedančias siekti tikslų (pavyzdžiui, „įsitraukia, pasineria į veiklą“, „patinka intelektualinė veikla“).

KLAUSIMYNO PILDYMO NURODYMAI. Paprastai klausimyno pildymas užtrunka 10 min. Klausimyną pildo vaiko tėvai (globėjai). Pildydami klausimyną tėvai (globėjai) turėtų pažymėti, kiek atskiru teiginiu aprašoma savybė yra būdinga vaikui. Atsakymas „Netiesa“ vertinamas 1 tašku, „Iš dalies tiesa“ – 2 taškais, „Tiesa“ – 3 taškais. Jeigu ties teiginiu buvo pažymėta „Tiesa“, prašytume į po teiginiu esančią tuščią eilutę įrašyti konkretų pavyzdį, kaip ta vaiko savybė pasireiškia. Jeigu pavyzdžiui įrašyti vietos nepakanka, naudokite kitą lapo pusę ar papildomus lapus. Savybių derinys gali būti labai individualus – vaikas gali pasižymėti viena, keliomis ar daugeliu išvardytų mokymo(si) ypatybių, asmeninių savybių arba jam būdingos kitos nei klausimyne išvardytos savybės.

Vaiko gabumų rangavimo klausimynas

Vaiko vardas, pavardė

Gimimo data

Mokykla

Klasė

Pildymo data

Taškais nuo 1 iki 3 įvertinkite, kiek vaikui būdinga kiekviena žemiau išvardyta savybė. Kiekvienoje eilutėje apibraukite vieną atsakymą.

	Savybės	NETIESA	IŠ DALIES TIESA	TIESA
1.	Greitai išmoksta naujų dalykų	1	2	3
2.	Patinka intelektualinė veikla	1	2	3
3.	Kalba sklandžiai, turi turtingą žodyną	1	2	3
4.	Įsitraukia, pasineria į veiklą	1	2	3
5.	Turi sukaupęs (-usi) daug įvairių žinių	1	2	3
6.	Argumentuotai diskutuoja su suaugusiais	1	2	3
7.	Patinka dalytis žiniomis su aplinkiniais	1	2	3
8.	Eksperimentuoja, tyrinėja	1	2	3
9.	Pastabus (-i)	1	2	3
10.	Yra plačių interesų	1	2	3
11.	Žingeidus (-i)	1	2	3
12.	Prisimena faktus, detales	1	2	3
13.	Sumanus (-i), išradingas (-a)	1	2	3
14.	Pagavus (-i), greit perpranta esmę	1	2	3
15.	Mėgsta skaityti	1	2	3
16.	Kūrybingas (-a), turi lakią vaizduotę	1	2	3
17.	Logiškai samprotauja	1	2	3
18.	Į klausimus atsako originaliai, galvotai	1	2	3
19.	Pritaiko žinias ir mokėjimus naujose situacijose	1	2	3

A series of horizontal dotted lines for writing, spanning the width of the page.